

Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie.

Miesięcznik Duchowieństwa Archidiecezji Warszawskiej.

Cena pojedynczego zeszytu 2 zł.
prenumerata roczna 20 zł.

Ogłoszenia w stosunku 75 zł.
za stronicę.

Rękopisów, przysłanych do druku, Redakcja nie zwraca.

Adres Redakcji: **Warszawa, Miodowa 17.**

W sprawach prenumeraty i innych
administracyjnych adres:
Kurja Metropolitalna, Miodowa 17.

Zeszyty zamienne i egzemplarze re-
cenzyjne należy nadsyłać pod adre-
sem Redaktora: Miodowa 17.

DZIAŁ URZĘDOWY.

Rozporządzenia Stolicy Apostolskiej.

TREŚĆ „ACTA APOSTOLICAE SEDIS“, Nr. 10.

ACTA PII PP. XI: Litterae Apostolicae. Epistola ad Emum P. D. Paulinum Petrum titulo S. Honuphrii in Janiculo S. R. E. Presb. Card. Andrieu, Archiepiscopum Burdigalensem, cuius subnexam epistolam approbat et dilaudat

ACTA SS. CONGREGATIONUM: S. C. Consistorialis: Provisio Ecclesiarum. **S. C. de Disciplina Sacramentorum:** Romana et aliarum. Celebrationis Missae domi praesente cadavere **S. C. pro Ecclesia Orientali:** I Provisco Ecclesiarum. Nominatio.

Acta Officiorum: Pontificia Commissio ad Codicis canones authentic interpretandos: Responsa ad proposita dubia.

Diarium Romanae Curiae.

Sacra Congregatio de disciplina Sacramentorum ROMANA ET ALIARUM

Celebrationis Missae domi praesente cadavere.

In plenariis comitiis Emorum Patrum H. S. C. habitis die 18 decembris 1925 et die 30 aprilis 1926, postulantibus nonnullis locorum Ordinariis, nempe Valentin., Compostellan., Pampilonen. aliisque, propositum fuit dubium: „Utrum Ordinarius, vi canonis 822 § 4, permittere possit, absque indulto Apostolico, celebrationem unius vel plurium Missarum domi, praesente cadavere quando haec celebratio postulatur a parentibus defuncti“.

Re mature perpensa et dubio reformato, quaestiones et responsiones ab Emis Patribus propositae editaeve fuerunt uti sequitur:

I. „Utrum Ordinarius vi canonis 822 § 4 permittere possit Missae celebrationem domi praesente cadavere in loco vulgo camera ardente“.

R. „Negative, nisi agatur de casu aliquo extraordinario, exstante iusta et rationabili causa: et hoc etiam in casu, dummodo cadaveris expositio fiat servato debito decore, ac in eodem loco nihil adsit quod sit alienum a sanctitate divini Sacrificii“.

II. „Quando censendus sit haberi casus extraordinarius vi cuius, concurrente iusta et rationabili causa, permitti possit ab Ordinario Missae celebratio, et utrum unius tantum aut plurium Missarum celebratio permitti possit?“

R. „Casum extraordinarium haberi, unaque simul iustam et rationabilem causam, occasione obitus Episcopi residentialis, seu loci Ordinarii, aut personae e principe familia, aut aliter insignis ob merita et benefacta in Ecclesiam vel in rempublicam, vel ob munificentissimas largitiones in pauperes et egenos; itemque personae huiusmodi privilegio Apostolico iam ornatae; dummodo semper debitae exsequiae explicantur in ecclesia.“

„Hinc Ordinarius permittere potent unius aut alterius Missae, sed non plus quam trium Missarum celebrationem: abrogato indulto Sacrae Rituum Congregationis diei 29 aprilis 1894 et contrariis quibuscumque minime obstantibus; facto verbo cum SSmo“.

In audientia diei 3 maii 1926 Ssmus Dnus Noster Pius Papa XI, audita relatione facta ab infrascripto Secretario huius Sacrae Congregationis, decisionem Emorum Patrum in omnibus ratam habuit et confirmavit.

M. Card. Lega, Praefectus.

L. † S.

† Aloysius Capotosti, **Ep. Thermen.**, Secretarius.

Pontificia Commissio ad Codicis Canones authenticè interpretandos.

Responsa ad proposita dubia.

Emi Patres Pontificiae Commissionis ad Codicis canones authenticè interpretandos, propositis in plenario coetu quae sequuntur dubiis, responderi mandarunt ut infra ad singula:

I. — De substitutione in choro.

D. An ad substitutionem in choro in casibus particularibus, de quibus in can. 419 § 1, requiratur venia S. Sedis vel saltem licentia Ordinarii aut Capituli.

R. Negative.

II. — De mutatione Superiorum religiosorum.

D. An praescriptum canonis 505 comprehendat etiam Societates de quibus canones 673-681 agunt, earumque domus, quae non sunt vere et proprie religiosae sed externae seu non pertinentes ad Societatem, in quibus nempe sodales pauci numero adhiberi solent, ex. gr., in Seminariis, scholis, nosocomiis.

R. Affirmative ad normam responsi diei 3 iunii 1918.

III. — De fidei professione.

D. An Superiores in Societatibus clericalibus sine votis, de quibus agunt canones 673-681, fidei professionem ad normam canonis 1406 § 1 n. 9 emitteere teneantur.

R. Affirmative.

IV. — De paroeciis religiosis.

D. An vi canonum 631 § 3; 535 § 3 n. 2; 533 § 1 nn. 3, 4, loci Ordinarius ius habeat exigendi rationes de administratione fundorum legatorumque paroeciae religiosae, de qua in canone 1425 § 2.

R. Affirmative, firmis praescriptis canonum 630 § 4; 1550.

V. — De impediētibz iurisdictionem ecclesiasticam.

D. Utrum ad incurrendam excommunicationem, de qua in can. 2334 n. 2, sufficiat recursus ad laicalem potestatem causa impediendi exercitium iurisdictionis ecclesiasticae, an requiratur praeterea ut recursus suum sortiatur effectum.

R. Negative ad primam partem, affirmative ad secundam, firmo tamen praescripto canonis 2235.

Romae, die 25 iulij 1926.

P. Card. Gasparri, Praeses.

Joseph Bruno, Secretarius.

DUBIA

Circa generis humani consecrationem Sacratissimo Cordi Iesu.

Sacrae Rituum Congregationis sequentia dubia pro opportuna solutione proponuntur:

Pius Papa X s. m. per Decretum generale Sacrae Congregationis Indulgentiarum, diei 22 augusti 1906, mandavit, ut singulis annis, die festo Sacratissimi Cordis Iesu, in omnibus parochialibus templis, nec non in illis, in quibus idem festum agitur, coram Sanctissimo Sacramento publicae adora-

tioni exposito, formula Consecrationis generis humani Sacratissimo Cordi Iesu recitaretur, additis Litanis in honorem eiusdem Sacratissimi Cordis.

Sanctissimus autem Dominus noster Pius Papa XI per Litteras Encyclicas Quas primas, diei 11 decembris 1925, praecepit, ut postremo mensis octobris dominico die, in festo scilicet Domini nostri Iesu quotannis renovetur, quam Pius Papa X s. m. singulis annis iterari iusserat, adhibita tamen Consecrationis formula, quam Sacra Rituum Congregatio per Epistolam diei 17 octobris 1925 ad Ordinarios transmisit, ut die 31 decembris ejusdem anni recitaretur.

Hinc quaeritur:

I. An etiam in festo Sacratissimi Cordis Iesu peragenda sit consecratio generis humani, et in casu affirmativo quaenam formula adhibenda sit?

II. An in festo Domini nostri Iesu Christi Regis, praeter Consecrationis formulam, recitandae sint Litaniae de Sacro Corde Iesu?

Et Sacra eadem Congregatio, audito specialis Commissionis voto, propositis dubiis respondendum censuit:

Ad I. Quoad primam partem: Ad libitum; quoad secundam partem: adhibenda est formula per Epistolam diei 17 octobris 1925 ab hac Sacra Congregatione ad Ordinarios transmissa.

Ad II. Affirmative.

Atque, approbante Ssmo Domino Nostro Pio Papa XI, ita rescripsit atque declaravit. Die 28 aprilis 1926.

† A. Card. Vico, Ep Portuen. et S. Rufinae S. R. C. Praefectus.
L. † S.

Angelus Mariani, Secretarius

Circa Calendarium Proprium Religiosarum Congregationum.

DUBIA.

Rmus Dnus Episcopus Nagporensis sacrorum rituum Congregationi reverenter exposuit sequentia, nimirum:

In decreto S. R. C. diei 28 februarii 1914 ad II, circa Festa localia quae a Religiosis recoli debent, legitur: „Congregationes seu Instituta utriusque sexus a S. Sede aprobata et sub regimine unius praesidis generalis constituta, si ad recitationem Officii divini teneantur, proprium pariter habeant Calendarium“.

Quaeritur:

I. An per Congregationes seu Instituta supradicta intelligantur etiam Congregationes clericorum qui divini officii recitatione non obligantur nisi ob receptos ordines sacros seu majores?

II. An qui pertinent ad praefatas Congregationes seu Instituta, Orationi A cunctis addere valeant nomen Patroni praecipui, propriae Religionis, in ecclesia ubi Missam celebrant, post recitatum nomen Sancti titularis eiusdem ecclesiae?

III. An sacerdotes dictae Congregationis seu Instituti habentis Calendarium proprium, et qui, ubi rectores et capellani regulariter addicti sunt sacro ministerio alicuius seu sacelli, teneantur recolere cum octava Sanctum titularem et dedicationem ecclesiae cathedralis nec non Patronum principalem loci seu dioecesis?

Et sacra eadem Congregatio exquisito atque audito specialis Commissionis suffragio, re sedulo perpensa, rescribendum censuit.

Ad I. Affirmative in omnibus.

Ad II. Negative sine speciali Indulto Apostolico.

Ad III. Negative; seu sine octava, iuxta Rubricas.

Atque ita rescripsit ac declaravit, die 14 maii 1926.

† A. Card. Vico, Ep. Portuen, et S. Ruffinae S. R. C. Praefectus:
L. † S.

Angelus Mariani, Secretarius.

A. A. S. p. 319 — 320.

Rozporządzenia Kurji Metropolitalnej.

5289.

DR. ALEXANDER KAKOWSKI

DEI MISERATIONE ET SANCTAE APOSTOLICAE SEDIS
GRATIA

S. R. E. PRESBYTER CARDINALIS

TIT. S. AUGUSTINI,

ECCLESIAE METROPOLITANAE VARSAVIENSIS

ARCHIEPISCOPUS.

PRIMAS REGNI POLONIAE.

Cura ac sollicitudo pastoralis officii postulat, ut ad fidem catholicam tuendam salutemque temporalem et aeternam fidelium procurandam ab Episcopis et Clero nova rerum hominumque conditionibus accomodatiora remedia adhibeantur.

Jamvero his nostris turbulentis temporibus inter alia pietatis opera peculiari ope et auxilio Cleri indigere videntur: „Actio socialis catholica“, „Opus boni preli“, „Universitas catholica Lublinsensis“, demum clerici pauperiores, praecipue aegrotantes.

Hosce igitur operibus pro viribus subvenire intendentes, opportunum esse duximus in congressu generali decanorum

una cum delegatis Cleri condecanalis Varsaviae nuper congregatorum, sententias ac vota cleri audire. Itaque, collatis cum iisdem viris consiliis, praestationes quasdam in hunc finem imponendas esse duximus, quas vigore canonum 1504 et 1505 vi praesentis decreti reipsa imponimus ad easque religiose solvendas, onerata eorum quorum interest conscientia, ut infra obligamus:

1-mo. Omnes et singulos Archidioecesis Varsaviensis parochos vel qui nomine parochorum in iure veniunt (can. 451) curam animarum exercentes, obligamus ad solvendam ex omnibus redditibus benefitialibus, proventibus et juribus stolae praestationes sic determinandas, ut singulis annis tot numerent grossos quater multiplicatos, quot in parochia parochianos habent.

2-do. Rectores ecclesiarum non parochialium, tum saecularium tum regularium, necnon oratoriorum publicorum quotannis solvere volumus integram pecuniae summam Dominica XXII post Pentecosten ex stipe tempore divinorum officiorum collectam.

3-io. Pecuniam ex supra memoratis praestationibus obvenientem singulis mensibus pro rata temporis parochi urbis Varsaviae directe in aerarium Curiae Archidioecesanae inferre tenentur. Cacteri parochi idem facere ne omittant mediante sui districtus decano.

Firmo quoad reliqua statuto 131 Synodi Archidioecesanae Varsaviensis per praesens decretum abrogamus collectam Dominicae Pentecostes in favorem Seminarii Metropolitanij necnon anteriores Nostras ordinationes, spectantes 1-o collectam Dominicae XXII post Pentecosten in favorem Universitatis Lublensis, 2-o antiquum cathedraticum a parochis urbanis necnon, 3-o praestationem pro re sociali provehenda a parochis extra urbem lucusque solvi solitam.

Praesens decretum obligare incipit a die 1 Decembris anni currentis.

Datum Varsaviae die 11 Novembris an. 1926.

† Alexander Cardinalis Kakowski.

Cancellarius Curiae Dr. S. Choromański.

ZMIANY W SKŁADZIE OSOBISTYM DUCHOWIEŃSTWA ARCHIDIECEZJI WARSZAWSKIEJ.

MIANOWANI: Ks. prał. Jerzy Gautier, radca Kurji Metropolitalnej, prob. par. św. Barbary w Warszawie. Ks. kan Edward Szczodrowski, rekt. kościoła św. Jacka w Warszawie. Ks. Antoni Łowiński, pref. szk. w Warszawie, kapel. więzienia przy ul. Długiej 24. Ks. infułat H. Fiałowski, rektor Seminarjum

Duchownego, prałatem — archidjakonem kapituły Warszawskiej. **Ks. prał Antoni Szlagowski**, prof. U. W., prałatem — scholastykiem kapituły warsz. i infułatem **Ks. kan. Bączkiewicz**, radca Kurji Metropolitalnej, prałatem — kustoszem kapituły warsz. i infułatem **Ks. prał. Antoni Ciepłiński** kanonikiem kapituły warszawskiej. **Ks. Dr. Aleksander Fajęcki**, kanclerz Kurji Metr., kanonikiem kapituły warszawskiej i radcą Kurji Metropolitalnej **Ks. Dr. Z. Choromański**, prof. Seminarjum Duchownego, kanclerzem Kurji Metropolitalnej. **Ks. Kan. Alfons Trepkowski**, sędzią Sądu Arcybiskupiego. **Ks. kan. Marjan Tokarzewski**, kap. p. Prezydenta Rzeczypospolitej, prob. par. Grodzisk i dziekanem dek. Grodziskiego. **Ks. kan. Mikołaj Bojanek**, prob. par. Grodzisk i dziekan tamtejszy, kap. p. Prezydenta Rzeczypospolitej. **Ks. Wincenty Gołiszewski**, wik. par. Narodzenia N. M. P. w Warszawie.

ZWOLNIENI: **Ks. Kamil Kantak**, z rektoratu kościoła św. Jacka w Warszawie. **Ks. Józef Widner**, z kap. więz. przy ul. Długiej 24.

NIE MAJĄ PRAWA odprawiania Mszy Św. i spełniania innych czynności kapłańskich: **Ks. Romuald Kozłowski**, b. wik. par. Klembów, i **Ks. A. Młynarczyk** z Ameryki..

ZMARLI: **Ks. prał. Fr. Kaczyński**, emeryt, dn. 9. X. r. b. **Ks. Wawrzyniec Jarczyński**, prob. par. Nowe, dn. 9. X. r. b. **Ks. infułat Leopold Łyszkowski**, wik. gen. Archidiecezji Warszawskiej, dn. 19. X. r. b. **R. in. p.**

DZIAŁ NIEURZĘDOWY.

Ś. p. Ks. prałat L. Łyszkowski.

Kapituła Metropolitalna, oraz Archidiecezja cała poniosły w ostatnich czasach stratę dwóch wybitnych kapłanów.

Niedawno złożyliśmy na miejsce wiecznego spoczynku zwłoki ś. p. J. E. X. Biskupa Szeceśniaka, a już w dn. 19 października zmarł ks. infułat Leopold Łyszkowski, wikariusz generalny Archidiecezji Warszawskiej.

Ks. Infułat Łyszkowski urodził się w r. 1853 w Warszawie z rodziców Maksymiljana i Pelagii z Sumińskich. Wykształcenie średnie otrzymał w Suwałkach i w piątym gimnazjum w Warszawie, przerw rok uczęszczał na Uniwersytet Warszawski, poczem w r. 1871 wstąpił do Seminarjum duchownego św. Jana. Świecenia kapłańskie otrzymał w r. 1876. Od roku 1876 był kolejno wikariuszem parafji Wola, Praga,

u św. Aleksandra i w Katedrze Warszawskiej. Jednocześnie od r. 1878 rozpoczął pracować w Kurji Metropolitalnej, przechodząc wszystkie w niej szczeble.

Był więc dziennikarzem, archiwistą, sekretarzem, asesorem, sędzią surogatem, wizytatorem klasztorów; w r. 1918 został zaszczycony przez obecnego Arcypasterza, Kardynała Kakowskiego wielce odpowiedzialną godnością wilkarjusza generalnego. Za zasługi, położone w winnicy Pańskiej i w Kurji Arcybiskupiej ś. p. ks. Łyszkowski był odznaczony godnością szambelana Dworu papieskiego i kanonika gremjalnego kapituły metropolitalnej warszawskiej. W roku 1904 został prałatem kustoszem, w 1908 scholastykiem, a od r. 1914 prałatem archidjakonem. Był też przez pewien czas prowizorem Seminarjum św. Jana i egzaminatorem prosynodalnym.

Kilka miesięcy temu ś. p. ks. Infułat Łyszkowski obchodził złoty jubileusz kapłaństwa, odbierając ze wszystkich stron od kapłanów i osób świeckich gorące życzenia, od Ojca Św. i Naszego Arcypasterza specjalne błogosławieństwo.

Od dłuższego czasu trawiony ciężką niemocą, oddał ducha Bogu, dobrze i gorliwie na śmierć przygotowany.

Ś. p. ks. Łyszkowski był naturą wyjątkowo żywotną, a z niepodzielnie czystego odłaną kruszcu. Do ostatniego niemal dnia pracował wytrwale dla dobra Archidiecezji, przedewszystkiem w Kurji, w której 48 lat prawie przebył. Tak był do swojej pracy zapalony, że, nie mogąc już przychodzić do Kurji, prosił, by mu papiery przynoszono do mieszkania: tam je odrabiał i podpisywał. Jeszcze w początkach m. października, ciężko już chory, brał udział w poświęceniu nowego klasztoru i kościoła OO. Redemptorystów, jeszcze spowiadał siostry Miłosierdzia w szpitalach Dzieciątka Jezus i św. Ducha (tę pracę punktualnie co tydzień spełniał przez lat kilkadziesiąt) i jak tylko mógł, chorobie się nie poddawał. Piękny, zaiste, dla nas wszystkich przykład!

Była to dusza promienna i rozpromieniająca wszystko wokół siebie. Obecując z nim, zaczerpywało się odeń nie tylko licznych wiadomości z dziejów Kościoła, w Archidiecezji zwłaszcza, ale i zasobów pogody, ciepła, miłości wyrozumiałości i niczem nie dającej się zniechęcić; podziwiał się przytem interesujący, a nigdy nie banalny tok rozmowy i jakąś piękną szlachetność manier. Umiał z współbraćmi — kapłanami — nawet młodszymi od siebie żyć, w towarzystwie ich chętnie przebywał, ale to w niczem nie osłabiało jego powagi, jaką się odznaczał i sprawiedliwego sądu, jaki o każdym posiadał. Również i żywy interes dla wszystkich spraw życiowych, więc i dla świeckich także, i ich swoiste rozumienie, nie odbierały mu ani na chwilę kapłańskiego namaszczenia.

Był to bowiem kapłan wedle ducha Bożego i dlatego, że nim był, był też równocześnie i doskonałym obywatelem swego kraju i prawdziwym wzorem, jak należy żyć, żeby to życie płon bogaty przyniosło.

Dla nas, cośmy przy boku jego pracowali, śmierć ta jest stratą wielką. Tracimy w nim wypróbowanego i wyrozumiałego przewodnika, który nas łaskawie pouczał i wspierał radą, przyjaźnią i piórem, ucząc, gdzie, co, oraz jak pisać i załatwiać w korespondencji kurjalnej należy. Nadzwyczaj był dokładny i punktualny w pracy. Nie zostawił nic w dziale swoim niewykończonego. Wszystko z pod jego ręki wychodziło tak przygotowane, że tylko trzeba było na czysto przepisać. Miał ten kapłan przez 48 lat przygotował rozmaitych odezów, nominacyj, bruljonów. Chyba rzadko się znajdzie urzędnik państwowy, któryby tyle położył na papierze podpisów, co ś. p. ks. infułat.

Przy sobie chętnie pozwalał pracować innym. Wyrabiał ludzi, służąc im pomocą i dodając otuchy. Przechowamy też wdzięcznie i trwale jego pamięć. Zasluguje na nią w całej Archidiecezji, jeden z najsumienniejszych mężów naszej ziemi, jeden z najgorliwszych kapłanów Kościoła w Polsce.

Pogrzeb ś. p. ks. infułata odbył się dn. 23 października z katedry, po Mszy św. i kondukcie, celebrowanych przez Najdostojniejszego naszego Arcypasterza Kardynała. Eksploatował zwłoki zarówno z mieszkania do katedry, jak i z katedry na cmentarz J. E. X. Biskup Gall.

Mowy pogrzebowe wygłosili w kościele X. Infułat Dr. A. Szlagowski, a na cmentarzu ks. prałat Dr. M. Nowakowski.

Wiernemu słudze swojemu niechaj Bóg da odpoczynek wieczny.

X. A. F.

KS. ANTONI SZLAGOWSKI.

Mowa nad zwłokami ś. p. ks. Leopolda Łyszkowskiego.

Protonotariusza Apostolskiego, Prałata - Archidjakona Kapituły metropolitalnej, Wikariusza Generalnego Archidiecezji warszawskiej, powiedziana w kościele metropolitalnym św. Jana dn. 23 października 1926 r.

„I wzbudzę sobie kapłana wiernego, który według serca mego i wedle duszy mojej czynić będzie

i będzie chodził przed Pomazańcem moim po wszystkie dni”.

(I Król. 2, 35).

Oto kapłan wierny, który, wiernie i doskonałem sercem w bojaźni Pańskiej służył za życia Chrystusowi, a gdy umierał i szedł do Chrystusa, wierni przyjaciele oczy mu zamknęli gasnące i ręce mu złożyli na wieczystą modlitwę.

Żalostnem echem daleko i szeroko poza archidiecezję rozeszła się wieść, że zasnął w Panu ks. Leopold Łyszkowski, Protomotarjusz Apostolski, Prałat-Archidjakon Kapituły metropolitalnej, Wikarjusz generalny Archidiecezji warszawskiej, kapłan niepospolitych przymiotów, niepospolitych zasług, wiary goracej.

I gdy spoczął w majestacie śmierci na tronie żałoby i smutku, w okazałym zastępie otoczyło go duchowieństwo, w licznym orszaku zebrały się córki św. Wincentego, siostry miłostendzia, wierna jego rodzina duchowna, wśród której żył, pracował i zasnął. Wiernie jej służył, wiernie też mu dochowała pamięci, opieki, modlitwy.

Oto kapłan wierny! Wierny Bogu w przyrzeczeniach, wierny Kościołowi w przekonaniach, wierny swemu Arcypasterzowi w zobowiązaniach, wierny duchowieństwu w przyjaźni, wierny sobie w postępowaniu, wierny Ojczyźnie, społeczeństwu, stolicy...

Oto kapłan wierny, według serca Bożego i wedle duszy Bożej, chodził przed arcypasterzem pomazańcem Pańskim, po wszystkie dni żywota swego.

*

Serce według serca Bożego, to owa pobożność rzewna, dziecięca, to owa wiara gorąca, niezmienna, to owa miłość szczerą, wyłaną, która przepaja serce ludzkie zacynem Bożych uczuć i pożądań i na podobieństwo serca Bożego je nastroja.

Ś. p. ksiądz Leopold od wczesnych lat dziecięctwa urabiał serce swoje na wzór serca Bożego. Stało się to za sprawą pobożnej matki, dla której po zgonie męża, syn jedynak pozostał jedyną pociechą i podporą, chlubą i dumą jej macierzyńskiego serca.

I budujący to był ze wszech miar przykład, jaki dawał z siebie zmarły kapłan, gdy w starszym już wieku, będąc dostojnikiem Kościoła, składał liczne dowody swego dla matki przywiązania.

Nad miarę szczęśliwa matka kochała w nim syna, a czczyła kapłana, opiekę brała od niego, jako od syna, a błogosła-

wieństwo, jako od kapłana. Syn zaś kochał w niej matkę a podziwiał chrześcijankę.

On, kapłan, modlił się we Mszy Św. do Chrystusa: Panie nadziejo moja od młodości mojej (Ps. 70, 5). Ona, chrześcijanka powtarzała! przy komunji św.: Aż do starości i sędziwości. Boże, nie opuszczaj mnie (Ps. 70, 18). I Chrystus w Naświetszym Sakramencie odpowiadał światobliwej niewieście: Zmłuje się nad tobą więcej niżli matka (Ekl. 4, 11), a kapłanowi na ołtarzu zaręczał: I będziesz ty, jako syn Najwyższego posłuszny (Ekl. 4, 11), wezwany, wybrany, wierny. (Obj. 17, 14).

*

Oto kapłan wierny, który według serca Bożego i wedle duszy Bożej czynił. Dusza jego, według duszy Bożej, urabiała się w złotych promieniach kapłaństwa, stygmat bowiem kapłaństwa kładł się pieczęcią na duszy jego i nadawał mu niezmażane znamię Boże: służebnika Chrystusowego i tajemnic Bożych szafarza.

Zc świętem upodobaniem piastując monstrancję na piersiach, odpustowe odbywał procesje, chętnie nabożeństwa uroczyste odprawiał po kościołach warszawskich.

A kto widział przy ołtarzu tę postać podniosłą, kto widział to oblicze dostojne i piękne, na którym jaśniała dusza kapłańska wszystkimi barwami cnót: i wiarą, i pobożnością, i namaszczeniem, i pokorą;—kto widział, ten zapamiętał, kto widział, ten się zbudował, i rozgrzał, i zapałał.

Quam pulchrum ut videaris et prosis, — woła święty Ambroży. — Dość spojrzeć, aby się zbudować, — jest to sposób ciągłego nauczania, perpetuum quoddam praedicandi genus. Jak mówi Sobór Trydencki (Sess. 25).

Kto duszę własną urabiał wedle duszy Bożej, ten posiadał świętą umiejętność prowadzenia dusz po drodze ku doskonałości. Ś. p. ksiądz Leopold znany był w kołach zgromadzeń zakonnych, jako wytrwały i mądry spowiednik. Zasiadając w trybunale pokuty, nie zapominał, że jest i namiestnikiem miłości Chrystusowej i sędzią z ramienia Bożego, sprawiedliwość więc głosił Bożą, ale i miłosierdzie. Surowość godził z łagodnością, a łagodność wzmacniał surowością.

O, dusze wybrane, zaufany to był wasz przewodnik, czasu nie szczędził, trudu nie żałował. Szczęśliwy, kto znalazł przyjaciela wiernego, mówi Mędrzec Pański (Ekl. 6, 14), przyjaciel wierny, to lekarstwo żywota i nieśmiertelności. Szczęśliwe dusze! im więcej byliście szczęśliwe, żeście go posiadali, temci więcej teraz nieszczęśliwe, żeście go utracili na zawsze.

Oto kapłan wierny, który chodził bez przygany przed pomazańcem Pańskim, arcypasterzem swym po wszystkie dni żywota.

W młodych latach pracował u boku arcybiskupa Popieła, który go, jako biskup włocławski, wyświęcił na kapłana. W podeszłych zaś latach, u boku Eminencji Księdza Kardynała pełnił obowiązki Wikariusza generalnego.

A o jednym i drugim okresie jego urzędowania w Kurji metropolitalnej, rzeczy można, co powiedziano o Mojżeszu: był im we wszystkim domu najwierniejszy (Liczb. 12, 7): w wykonywaniu zleconych sobie spraw, w przeprowadzaniu wydanych rozporządzeń, w urzędzaniu życzeń i pragnień swego zwierzchnika. Posłusznym bywał mu w prostocie serca, jako Chrystusowi. (Ef. 6, 6).

W Kurji metropolitalnej upłynęły wszystkie lata jego kapłaństwa, tu leżało główne zadanie jego żywota, tu było źródło jego zasług, podstawa do zaszczytów i dostojęństw w Kościele. Tu wszystkie jego przymioty umysłu i serca nabierały dopiero właściwego blasku i mocy.

Do swych zajęć żmudnych, a jednolitych, zabierał się on z młodzieńczym łosie zapalem. A wykonywał wszystko ze ścisłą dokładnością, z drobiazgowością, posuniętą do ostatecznych granic, z uwagą, nieślabnącą wcale, z pamięcią, nie zawodzącą nigdy. Wszystkie sprawy archidiecezji nosił on w swej głowie, miał w niej zapisane nie tylko imię, ale cały bieg życia każdego z kapłanów.

W stosunku do duchowieństwa, pamiętał o przestrodze Mędrca Pańskiego: położonym cię uczyniono, nie wynos się, bądź między nimi, jako jeden z nich (Ekl. 32, 1).

Rządził się raczej łagodnością, niż surowością: cierpliwie się gniewał pokornie strofował. (Com. a lap.)

Pamiętał, że stoi na świeczniku, że ma być wzorem braciom kapłanom, wiele też od siebie wymagał, do wielu się poczuwał. Jego filozofją życia była owa najwyższa i najgłębsza, której hołdował św. Bernard: znać Jezusa i tego Ukrzyżowanego.

* * *

I zbiegły mu dni jego kapłańskie w jednością ducha, w związce pokoju (Ef. 4, 3). Gdyby kropla po kropli spadająca, jak się poczęły w jednym dniu prymicji, tak się stopiły wszystkie w jednym dniu sekundycji. Był to ostatni promienny dzień jego żywota, złoty jubileusz kapłaństwa, półwiecze pracy w Kościele.

W dniu tym starość jego stała się obfitą błogosławieństwem w Apostolskim błogosławieństwie Ojca Świętego, w łosie pasterskim Jego Eminencji, w uroczystym hołdzie, który mu złożyło duchowieństwo.

A po tym dniu dusza jego rychło powtarzać ją: *Nunc dimittis* i one drugie słowa: oto sędzia przede drzwiami stoi (Jak. 6, 9). Przyjmuje święte Sakramenty i jeno za świętym Marcinem biskupem usta jego mówią: *Sinite me coelum potius, quam terram aspicere.*

I dusza jego zawieszona w progach wieczności, czekała na dzień swój ostatni. Był to wtorek, dzień tygodnia św. Antoniemu przeznaczony, a zmarły kapłan szczególną cześć żywił dla tego świętego.

Zebrały się siostry miłosierdzia, żalosnym wieńcem otoczyły śmiertelne jego łożo, modli się ks. Biskup, ostatnie błogosławieństwo, ostatnie przeżegnanie, *egredere, quid times, egredere, anima mea* i dusza jego uleciała w zaświaty.

Kapłanne wierny, według serca Bożego i wedle duszy Bożej, w zaraniu życia mówił Pan do ciebie: bądź wierny aż do śmierci, a dam ci wieńiec żywota (Obj. 2, 10).

I chodziłeś przed pomazaniem Pańskim, arcypasterzem swym bez przygany, wytrwałeś w pracy i gorliwości aż do śmierci.

Zaprawdę, wierny jest Chrystus w obietnicach Swoich, niechżeż cię powita copredziej własnymi słowy: Dobrzeć sługo dobry i wierny, gdyżś nad małym był wierny, nad wielkim cię postawię, wniijdź do wesela Pana twego. (Mat. 25, 21). Amen.

O prasie katolickiej.

Jeden z wielkich szermierzy katolickich powiedział, że gdyby dzisiaj żył św. Paweł, napewno byłby dziennikarzem. W słowach tych mieści się nauka, że w dzisiejszem duszpasterstwie prasa powinna odgrywać wielką i ważną rolę.

Otrzymałiśmy od Chrystusa nakaz nauczania: „Idąc tedy nauczajcie wszystkie narody“. Nakaz ten stwierdza również i kodeks prawa kanonicznego w kanonach 1329 — 1336. Dotychczas nauczaliśmy tylko w kościele — na ambonie, względnie w szkole. I to wystarczało.

Dzisiaj warunki życiowe zmieniły się. To też my, kapłani, dzisiaj poza konfesjonałem, amboną i szkołą, musimy jeszcze, zatrzymując treść i formę nauki Chrystusowej, chwycić się nowego środka nauczania. — musimy w kościele — na ambonie nauczać słowem żywym, poza kościołem — słowem pisanem, przez prasę katolicką, przez rozpowszechnianie pism i książek katolickich, wciskając je do każdej rodziny katolickiej, by przez to usunąć zabójczą truciznę złej książki!

Wrogowie polskiego katolickiego ducha chcą tego ducha zdeprawować złą książką i złą gazetą. Ich bronią mamy i my

walczyć, zastępując książkę złą — książką dobrą, gazetą złą — gazetą dobrą.

Prasę złą zwalczać orężem zdrowej narodowej i katolickiej prasy.

Zła prasa to największy wróg nasz. Ona odbiera ludziom wiarę w Boga; osłabia miłość ku Chrystusowi, nazywając Go największym wrogiem ludzkości. Zła prasa wyszydza największe i najświętsze tajemnice wiary świętej, nie wykluczając nawet Najświętszego Sakramentu; zła prasa podkopuje miłość i przywiązanie do Kościoła katolickiego, — śmieje się i wyszydza cześć dla świętych, — rzuca się na cześć i sławę duchowieństwa, podkopuje moralność ludu katolickiego, — niweczy świętość małżeństwa, — nie uznaje żadnej własności.

„Spójrzmy na dzisiejszy świat, jak się on w ostatnich dziesiątkach lat odmienił! Kto sieje niewiarę między ludźmi? Kto odbiera mu nadzieję nieba i sprawia, że ten lud w rozkoszach ziemskich i używaniu szuka swego szczęścia? Kto przytłumił sumienia w sercach? Kto złamał prawo państwowe, zakłócił porządek publiczny tak, że coraz częściej powtarzają się zbrodnie wszelkiego rodzaju? To wszystko jest dziełem wrogiej Kościołowi prasy codziennej.

W kilku większych miastach Europy cały szereg przepłaconych pisarzy wylewa codziennie całą swą żołąć na wszystko, co katolickie. Setki gazet i dzienników powtarza to samo i w ten sposób jad ten wlewa się z dnia na dzień w setki tysięcy rodzin, zatruwając miliony dusz. Tak pracuje olbrzymia maszyna codziennej prasy, stojąca, na usługach niewiary i złych obyczajów“. (Wetzel, niemiecki pisarz ludowy).

Bezbożna prasa przywłaszcza sobie prawo rządzenia papieżem, Kościołem i wogóle całym religijnym życiem i dąży do tego, by usunąć Kościół od życia publicznego. Zła prasa chce wyrwać z rąk Kościoła wychowanie dzieci. Zła prasa agituje na rzecz wolnej miłości, popiera konkubinaty i sankcjonuje go, jako rzecz w swoim pojęciu moralną.

Zła prasa domaga się reformy małżeństwa i jego niezwalności, pracuje nad tem, aby lud katolicki odchrześcijanić.

To samo stwierdził i Ojciec Święty, Pius XI na audjencji udzielonej biskupowi Burke'emu: „Prasa jest źródłem, z którego płynie na świat wiele dobrego, ale też i wiele złego. Przez prasę poziom duchowy społeczeństwa bardzo się obniżył, co spowodowało wielkie rozluźnienie obyczajów. Trzeba nam się nieraz przymuszać, aby się utrzymać w przekonaniu, że ta wielka sztuka druku, wyrządzając tyle złego, jest rzeczywiście darem Bożym“.

Jak znów wielką potęgą jest prasa o tem świadczy fakt, że żydzi, dążąc do panowania nad światem, na kongresie Sjonistów odbytym w Bazyle w r. 1897 oświadczyli: „W rękach

rządów jest jednak jeszcze jedna potęga: **to prasa!** Celem jej jest zwracać uwagę rządu czy ogółu na potrzeby narodu, notować skargi pokrzywdzonych, rozdmuchiwać je lub tuszować. Jednak rządy nie doceniły tej potęgi i **dziś prasa jest już w naszych rękach.** Przez prasę dostaliśmy do wpływów, chociaż sami jesteśmy w cieniu. Dzięki prasie, mamy góry pieniędzy i złota w naszych rękach, choć to płynęło do nas z potokiem krwi i łez. Zawdzięczając prasie dzisiaj uchodzimy już za trybunów ludu robotczego, ponieważ przez prasę spowodowaliśmy, że robotnicy wstąpili w szeregi anarchistów i komunistów*.

I rzeczywiście, zamiary swe żydzi osiągnęli, gdyż prawie całą wszechświatową prasę mają w swoich rękach.

Ale po co patrzeć daleko?

Przypomnijmy sobie dni rewolucji majowej.

Kto ją wygrał?...

Prasa!...

Trucizna nie sączyła się wówczas, lecz płynęła szerokim korytem do umysłów i serc polskich przez „Expressy, Kurjery Poranne i Czerwone“ i inne tegoż rodzaju pisma; przez książki i ulotki i wogóle przez druk; maszyna drukarska była wtedy fabryką trucizny dla polskiego narodowego i katolickiego ducha.

Tutaj jaskrawo ujawniło się ile jest większa potęga słowa pisanego niż żywego.

Słowo żywe przebrzmiewa, podczas gdy pisane zostaje.

Słowo żywe nie zawsze bywa należycie zrozumiane, podczas gdy pisane lepiej sobie przyswajamy, gdyż więcej się nad niem zastanawiamy.

Słowa żywego słucha kilkaset osób, podczas gdy gazeta dociera do setek tysięcy, a nawet i do milionów.

Słowo żywe głosi się raz na tydzień i często przez różnych mówców, podczas gdy gazeta ukazuje się nieraz po dwa i trzy razy dziennie i ma stały kierunek i jedną tendencję wedle której stopniowo, ale systematycznie urabia czytelników.

Każdy z nas i bez powyższych argumentów, najdokładniej zdaje sobie rację z tego, czem jest prasa zła, a czem dobra katolicka. Niemniej świadom jest każdy z nas obowiązku, że należy ciągle o tem mówić i przypominać, że wspieranie prasy katolickiej moralnie i materialnie, to nasz święty obowiązek, który, gdy należycie spełnimy, przeciwstawimy się truciznie dawanej nam przez najrozmaitsze książki, dzienniki i tygodniki.

Patrzeć obojętnem okiem na to dziedzło zniszczenia znaczyłoby tyle, co zaniedbać naszego najświętszego obowiązku.

Zbagatelizować doniosłość prasy katolickiej — równałoby się złożeniu broni u nóg wroga.

My, dzięki Bogu, posiadamy prasę katolicką własną, bo archidiecezjalną.

Niestety jednak, traktujemy ją, jakby ona była obcą, nie naszą.

Czy myślicie — że zwiększyła się liczba prenumeratorów? — że wielu mamy takich kapłanów, którzyby pisywali do naszych gazet artykuły lub przysyłali korespondencje, mimo, że do innych gazet pisują?

Artykułów dla nas im brak!

Dla nas mają jedynie ostrą krytykę, zjadliwy i pogardliwy uśmieszek; boleją nad naszą słabością i mimo nieraz woli nieprzychylną urabiają opinię.

Sześć miesięcy pracuję w prasie; przez sześć miesięcy przypatruję się i przysłuchuję i widzę, co się dzieje. Stwierdzić muszę, że się dzieje źle. I jeżeli w porę złemu nie zaradzimy, odczujemy skutki tego zła przedewszystkiem na sobie, na naszej własnej skórze.

I wtedy może chcielibyśmy pracować, ale nam pracy nie dadzą i za nami nie pójdą. To też póki czas naprawiamy zło przez moralne i materialne popieranie prasy katolickiej.

Jak pracować?

Trzeba popierać prasę katolicką **moralnie i materialnie.**
Moralnie:

1) Powinniśmy jaknajszersze warstwy społeczeństwa **uświadomić o grożącym niebezpieczeństwie** ze strony bezbożnej prasy, a zarazem przypomnieć ten ważny obowiązek sumienia, że każdy katolik winien rozszerzać wyłącznie katolickie pisma, a zwalczać złe i liberalne.

2) Czuwać, **by w domach** naszych parafian, znajomych i krewnych **nie było złego dziennika** lub bezbożnej książki i uświadamiać, że podtrzymywanie złej prasy jest grzechem ciężkim.

3) Popierać **ogłoszeniami** pisma katolickie i przy zakupach powoływać się na ogłoszenia katolickich pism.

4) Samemu prenumerować pisma katolickie; **rozpowszechniać je** w publicznych lokalach, sklepach, czytelniach, instytucjach, wśród swoich bliskich.

5) Pisywać **artykuły** i korespondencje.

6) Zająć się w swoich parafiach **kolportażem** katolickich gazet i książek, rządząc przed kościołem budki do sprzedaży gazet i książek.

7) Żądać na stacjach kolejowych w „Ruchu“ katolickich gazet.

8) Prasie katolickiej musi się używać systematycznego ciągłego poparcia pieniężnego. Najłatwiej to skuteczniemy, je-

żeli będziemy się starali, jak najwięcej zyskać prenumeratorów dla naszych pism archidiecezjalnych i wpływać, aby każdy katolik poczuwał się do obowiązku składać coroczne choćby niewielką ofiarę pieniężną na prasę katolicką.

9) Wśród **tercjarzy, w żywych różańcach** i w bractwach kościelnych, gdzie jest skupiona najlepsza cząstka wiernych, trzeba wskazywać piękne zadanie do spełnienia, polecając i pieranie prasy katolickiej i moralnie i materialnie.

Wspierać należy prasę katolicką materialnie:

Ponieważ u nas w archidiecezji z pismami połączona jest drukarnia i księgarnia i wszystko ma jedną kasę, i trudno nam związać koniec z końcem, ponieważ wszystko to jest własnością całej archidiecezji, przeto wszyscy powinniśmy o tem myśleć, aby powiększać fundusze naszej archidiecezjalnej kasy prasowej.

A w jaki sposób?

1) **Kupować** w naszej księgarni mszały, brewjarze i inne książki oraz druki kancelaryjne.

2) **Kupować** książki do bibliotek parafjalnych; — książki na kolendę; — obrazki do I-ej Komunii Świętej. etc.

3) **Księża Prefekci**, by skierowywali młodzież szkolną po podręczniki szkolne i książki do nabożeństwa do naszej księgarni.

4) **Oddawać do drukarni** naszej roboty w zakres drukarstwa wchodzące.

5) **Nabywać u nas dla parafjan** **Kalendarze** nasze „Polak - Katolik“.

6) **W testamentach** robić zapisy na prasę katolicką.

7) **Zamawiać u nas wino mszalne.**

8) **Żeby** wszyscy księża (**jest 527**) prenumerowali nasze gazety. Obecnie w całej archidiecezji wśród księży mamy prenumeratorów:

Przegl. Katolicki	147	—
Polak Katolik	110	
Posiew	177,	

wi tem w kilku parafjach po 10 egzemplarzy prenumerują.

Gdyby wszyscy księża ± 400 prenumerowali te pisma, to zyskalibyśmy taki kapitał:

Przegl. Kat.	$400 - 147 = 253 \times 2 \text{ zł.} = 506$
Pol. - Katol.	$400 - 110 = 290 \times 3 \text{ zł.} = 870$
Posiew	$400 - 177 = 223 \times 70 \text{ gr.} = 156$

Gdyby w 253 parafiach prenumerowano po 10 egzemplarzy Posiewu — $2530 \times 70 \text{ gr.} = 1771$

Razem Zł. 3303.

Moglibyśmy już istnieć!

9) **Na szybkie zdobycie kapitału** podaję taki sposób:

Niech każdy X. Proboszcz **złoży 100 zł.** w jednej lub 2-ach ratach, to uczyni sumę $253 \times 100 = 25.300 \text{ zł.}$, a te pieniądze wybierze broszurkami, które sprzeda parafjanom i wten-cza pieniądze mu się wróca.

Bedzie to rodzaj pożyczki.

Gdyby Duchowieństwo zechciało gorąco wziąć do serca powyższe punkty, z trudnych warunków finansowych wybrnęlibyśmy i w ten sposób moglibyśmy, mając pieniądze, co raz bardziej podnosić i wewnętrzną wartość pisma. Trzeba tylko chcieć, a chcieć wszak możemy i chcieć będziemy.

X. E. Sz.

O chrześcijańską zasadę.

Od długiego czasu w prasie naszej, bez względu na różnicę jej barw i odcieni, tudzież na zebraniach publicznych, bardzo często przedmiotem rozpraw jest, dająca się ogólnie odczuwać, potrzeba **sanacji moralnej** w życiu zbiorowym. Słyszeliśmy wiele trafnych i cennych uwag, poświęconych temu, tak doniosłemu dla rozwoju narodu i państwa zagadnieniu, jak dotąd jednak, w argumentacjach, przytoczonych przez publicystów, rzadko kiedy dawał się słyszeć głos, upominający się o chrześcijańską zasadę. Czynimy to na tem miejscu.

Mamy zbyt świeżo w pamięci wydarzenia z wielkiej wojny, byśmy mogli już z całym spokojem przejść nad niemi do porządku dziennego. Otóż ta, pełna grozy i okrucieństwa, wojna, wstrząsając posadami świata, łamiąc międzynarodowe tajne lub jawne traktaty, obalając trony, ma których zasiadała tyranja, rządził despotyzm — była niejako „lekcją poglądową“, pouczającą dla całej Europy, do czego wiodą rządy państwem, nie uznające po nad sobą autorytetu prawa Bożego, pomiatające na każdym kroku w swych posunięciach — zasadami etyki chrześcijańskiej. Słynny astronom Flammarion, przerażony następstwami nieuznawania we Francji powagi i rozpanoszenia się apaszostwa i anarchji, przepisywał winę kierownikom państwa i profesorom, którzy zamiast wyplenić ziarno anarchji i nieporządku, **popierali materializm**, odrzuca-

jąc systematycznie w wychowaniu narodu ideę Boga. „A wszak bez sumienia, powiada uczony — niemożliwe jest wychowanie, **sumienie zaś, bez ideału Bożego — nie nie przynosi**“.

To się nazywa mówić szczerze i uderzyć w sedno rzeczy. Nie każdy jednak ma odwagę rzucić w oczy kierowniczym sferom podobne, jak to uczynił Flammarion, oskarżenie choć niejeden widzi w ich postępowaniu pogwałcenie zasad chrześcijańskich. Warto przy tej sposobności przypomnieć, jak się o te zasady chrześcijańskie w życiu, upominał w 1545 r. znany pisarz Frycz Modrzewski. W jednej z mów swoich tłumaczył kanclerzowi koronnemu, Sobockiemu, w ten sposób.

— „Verum ego — non alium vellem laboris mei ampliorum quaestum quam si lex divina in Republica christiana reciperetur“.

Cóż bowiem znaczą prawa bez moralności? A wszak moralność płynie z religii objawionej, jako jedyne źródła prawdy. Mówić przeto o **sanacji moralnej**, a nie uznawać nad sobą Autorytetu wyższego, nadprzyrodzonego, to znaczy wytwarzać nowy chaos w pojmowaniu moralności i zamęt w życiu, o czem słusznie orzekł G. Goyan, pisząc w swej pracy: „Catholicisme et politique“, co następuje:

— „Une société sans autorité ne serait qu'un chaos d'atomes: il faudrait qu'intervient l'autorité pour lui assurer une vie vraiment organique“.

Wielki patriota i myśliciel, J. Gołuchowski, w „Dumahiach“ czyni uwagę że ponieważ „od mechanizmu państwowego nie można się spodziewać zbawienia ludów, uczynić to można jedynie przez wszczęcie idei szlachetnych, przez szerzenie miłości, **przez religję, która zarówno władców, jak i ich poddanych wiezie ku Bogu, która wychowuje w cnocie i pobożności tak możnych, jak i biedaków**“.

Nie słusznieszego ponadto! Bowiem tak w życiu zewnętrznym, jak i wewnętrznym narodu i państwa, władza polityczna znajduje w idei chrześcijańskiej pewne reguły, które jej wzbraniają nadużywać siły wewnątrz i na zewnątrz, członkowie zaś moralni obywatele kraju, znajdują w niej podniecie do sumiennego wykonywania swych obowiązków, przychodzenia narodowi w razie potrzeby z czynną pomocą oraz zachowywania wobec niego lojalnego stanowiska, mając na względzie poszanowanie autorytetu, ład, porządek i dobro ogólne.

Wszak już dawno Św. Augustyn, a za nim nieśmiertelnych zasług papież — dyplomata, Leon XIII, w swych słynnych encyklikach, powtarzał, że „Nauka Chrystusa, wiernie wykonywana jest dla Państwa źródłem wielkiej pomyślności“.

Jakże pięknie mówi nasz myśliciel, J. Kremer:

— „Nad treść prawd objawionych niema wyższej mądrości, a wszelka filozofja, nie zgadzająca się z niemi — jest nauką marną, czezą, ale nie filozofją“.

Z powyższych głosów, które pozwoiliem sobie przytoczyć, wynika, że jeżeli t. z. „sanacja moralna“ ma być skuteczną, **powinna się opierać na chrześcijańskiej zasadzie jako jedynie pewnej, trwałej, niezachwianej**, gdyż jest ona pochodzenia Boskiego, nie ludzkiego. Trzeba więc ją jaknajprędzej wcielić w życie i uczynić motorem wszelkich poczynani nie wyłączając sfery zagadnień politycznych, ekonomicznych i gospodarczych, czyli że wiara ma być punktem wyjścia i podstawą działania tak w życiu prywatnem, jak publicznem.

Kto ma w swej duszy zasady religijne i moralne, nie powinien z nich czynić martwego kapitału, lecz z użytkować je, wprowadzić w życie, działać!

„Kto ma duszę — niech wstanie, niech żyje, bo jest czas żywota dla ludzi siłnych“.*).

Ks. Stanisław Wesołowski.

W sprawie Domu XX. Emerytów.

Towarzystwo Oszczędności i Pomocy dla Rz. Kat. Duchowieństwa Archidiecezji Warszawskiej wznowiło swą działalność 13 kwietnia 1915 r.

Działalność Towarzystwa miała iść w dwóch kierunkach: szerzenie oszczędności i pomocy (pożyczki w chwilach trudniejszych) a przede wszystkim schronienia na starość.

W dniu 26 kwietnia 1915 roku w Kurji Metropolitalnej Zarząd Towarzystwa odbył pierwsze posiedzenie. Członków Towarzystwo liczy 82. Stan kasy wykazywał:

Fundusz obrotowy	552 rb.
„ oszczędnościowy	827 „
„ Domu XX. Emerytów	28 „
„ zapomogowy	300 „

1707 rb.

Rok 1915 — to okres wzrostu Towarzystwa. Dzięki ofiarności naszego Najdostojniejszego księdza Arcypasterza, oraz ś. p. ks. kanonika Marmo i członków — kapłanów w tymże roku Towarzystwo udzielało miesięcznych zapomóg dla Księży Emerytów, oraz pożyczek i zapomóg dla 11 kapłanów, będących w trudniejszych warunkach materialnych.

W czasie wojny liczba pożyczek i zapomóg przekroczyła 25 proc. liczby członków Towarzystwa. Pomoc w tych latach była różnorodna: zapomogi miesięczne dla starców, zapomogi bezzwrotne, pożyczki zwy-

*) „Anielli“ Słowackiego.

kłe i bezprocentowe, bezterminowe. Towarzystwo okazało się potrzebnem i pożytecznem.

Od 1916 roku Zarząd już nosił się z myślą urządzenia własnego domu przy kościele Matki Boskiej Loretańskiej. W styczniu 1917 roku wyasygnowano 1000 rb. na ogrodzenie posesji. Pod koniec 1919 roku objęliśmy posesję i kościół Matki Boskiej Loretańskiej. Warunki były bardzo ciężkie. Dom zniszczony przez postoje wojska. Towarzystwo pokryło dom gontami i o ile to było możliwem urządziło odpowiednio do swych potrzeb. Kanalizacja, elektryczność, sprzęty-umeblowanie, oraz zadzwienie ogrodu — to praca Zarządu w latach inflacji.

W warunkach zmiennej wartości pieniądza trudno było cośkolwiek większego dokonać, gdyż składki uchwalane na walnych zebraniach w czasie wpłat, jak również zwrot pożyczek przedstawiały wartość minimalną.

Obecnie Towarzystwo nasze posiada: posesję przy ul. Ratuszowej Nr. 1, kościół Matki Boskiej Loretańskiej, dom drewniany odpowiednio przerobiony i zagospodarowany oraz place na Powązkach. W ostatnich dwóch latach Zarząd nieco zaoszczędził funduszków na budowę nowego domu. W roku bieżącym sporządzono plany i przystąpiliśmy do budowy. Obecnie skończyliśmy budowę parteru. Wyrobito kamienia, jakie posiadaliśmy, oraz 195.000 cegły (sto dziewięćdziesiąt pięć tysięcy).

Instytucja nasza rozwija się może wolno, lecz nie cofa się wstecz, ani stoi na martwym punkcie.

W domu XX. Emerytów znalazło schronienie paru księży, dla których nasza instytucja była może już jedyną ostoją w życiu. Fortuna variabilis.

Zmienne warunki życia dzisiejszego wskazują nam dobitnie, że pomoc koleżeńska trwalszą jest od własnych kapitałów i zainteresowanych przyjaciół.

Budowa domu dla XX. Emerytów to sprawa ogółu kapłańskiego.

Człowiek przez życie całe nie może znaleźć całkowitego zadowolenia, trudno, by w starszym wieku był zawsze i ze wszystkiego zadowolony.

Pewne narzekania były, są i będą. Raju na ziemi nie stworzymy, lecz zbudować dach nad głową, i przygotować odpowiednie warunki życia dla starszych współbraci i dla siebie w przyszłości — to nasz obowiązek.

W styczniu 1927 r. będzie doroczne walne zebranie. Prosimy braci kapłanów o przybycie, o zainteresowanie się sprawą naszą wspólną, o krytykę rzeczową i wybór do Zarządu ludzi z inicjatywą i chęcią szczerzej pracy.

X. Z. Ch.
X. M. K.

Warszawa, 8 listopada 1926 r.

W sprawie pielgrzymki młodzieży polskiej do Rzymu.

W grudniu r. b. przypada 200-setna rocznica kanonizacji św. Stanisława Kostki. Z tego powodu Centralny Komitet obchodu ku czci tego Świętego w Rzymie z J. Em. ks. Kardynałem Laurenti na czele, pod bezpośrednim i dużym zainteresowaniem się tą rocznicą Ojca świętego, urządza 31 grudnia jubileuszową uroczystość przy udziale przedstawicieli młodzieży z całego świata. Nie może więc wówczas braknąć w Rzymie młodzieży polskiej, która jest najbliższą krwią i pochodzeniem świętemu **Patronowi**.

Brak, na przykład, młodzieży polskiej w pielgrzymce harcerzy z całego świata, odbytej z racji Roku świętego, był specjalnie przez Ojca świętego zauważony.

Obecnie z Rzymu ze sfer Ojcu świętemu bardzo bliskich nadeszło do Stolicy naszego Kraju życzliwe wołanie, aby za wszelką cenę zorganizować pielgrzymkę młodzieży polskiej z wyższych klas gimnazjalnych i przywieźć ją do Rzymu przed świętami Bożego Narodzenia.

Pamiętamy wszyscy korzyści duchowe, jakie, pomimo pewnych trudności organizacyjnych, odniosła nasza młodzież w pielgrzymce, odbytej w kwietniu 1925 r. Nadto ambicja narodowa, powolność dla głosów, idących od Stolicy świętej — wszystko to pobudza naszą energję, aby uświadomić młodzież o korzyściach, jakie odniesie z tej pielgrzymki i zorganizować ją do wyjazdu.

Proszę się nie dziwić, że Warszawa znów z tą sprawą występuje. Z natury rzeczy przez Stolicę wszelkie poczynania ogólnej natury przechodzić muszą, a trudno jest nam zbierać ad hoc Komitet z całej Polski. Wierzymy jednak, że sprawa sama za siebie mówi i, że Czcigodni Koledzy, w imię Sprawy Bożej, młodzież zachęcą i umożliwią jej wysłanie.

Ministerjum Spraw Zagranicznych obiecuje poszporty ulgowe (lub nawet bezpłatne). Koszta wyniosą około 300 zł., o ile nie zatrzymywalibyśmy się w Wiedniu, Wenecji i Florencji. W przeciwnym razie — około 350 zł. (maximum 400 zł.). Cena tymczasem nieustalona, bo nie mamy dotychczas wiadomości, czy Czechy i Austria udziela ulg kolejowych, czy się obejdziemy bez pomocy Towarz. Podr. „Enit”, czy będziemy musieli w Wiedniu, Wenecji i Florencji nocować w hotelach i ile osób pojedzie.

Dokładną wiadomość o cenie (nigdy wyżej nad 400 zł.), podamy 15 listopada, do którego to terminu przyjmujemy zgłoszenia. Prosimy w tych zgłoszeniach o wskazanie, czy kandydaci na pielgrzymkę życzą sobie zwiedzić wspomniane miasta, czy też nie. Zastosujemy się do większości.

W Rzymie mielibyśmy zapewnione opalone mieszkania i oprowadzanie po Rzymie od 8 r. do 4 p. p. Wieczory mielibyśmy zajęte bądź koncertem, bądź pokazami świetlnymi, bądź wieczornicami z młodzieżą Rzymską, kolonją polską etc. Mamy zapewnione bilety bezpłatne do muzeów państwowych i watykańskich.

Ministerjum daje ulgi paszportowe, ale tylko z racji udziału młodzieży. Mamy konkretnie obiecane od Min. Spr. Zagr. polecenie do Min. Skarbu na wydanie paszportów ulgowych, (a może bezpłatnych) dla 100 osób, lecz z tem, że starszych może być tylko 10 proc., maximum 15 proc. Ponieważ musimy zabrać z sobą jednego lub 2 lekarzy, więc pozostaje miejsce maximum dla 13 osób starszych. Jest wskazówka, aby w tem była przewaga pedagogów świeckich, a to gwoli zbliżenia ich do Stolicy Świętej. Proponujemy więc dla opieki nad młodzieżą po 1 kapłanie z każdej prowincji kościelnej, a więc 5 kapłanów, których Szanowni Koledzy z pośród chętnych do wyjazdu wybiorą; — i 8 pedagogów — Katolików świeckich, którzy by się podjęli jednocześnie opieki nad pielgrzymującą młodzieżą. Procent ten w żadnym razie nie może ulec zmianie. Jedyne w tem by mogła być zmiana, aby w zamiar liczby świeckich nauczycieli mogło pojechać 2 lub 3 więcej kapłanów.

Wyjazd nastąpiłby 17 lub 19 grudnia. Powrót 5 stycznia. Chodzi o spieszne i energiczne działanie. Odpowiedzi najpóźniej do 15 listopada prosimy nadsyłać na ręce przewodniczącego Komisji Wycieczkowej Komitetu Głównego Obchodu ku czci Świętego Stanisława Kostki i Kongresu Katol. w Warszawie — Ks. Feliksa de Ville, plac Małachowskiego 2.

Prezes Związku Kół diecezjalnych XX, prefektów
w Polsce **Ks. Adam Pyzowski.**

Wice-Prezes Komitetu Głównego Obchodu ku czci
Świętego Stanisława Kostki w Warszawie **Ks. Feliks de Ville.**

W SPRAWIE „ŚWIĘTA MŁODZIEŻY”.

Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej obchodzą rok rocznie w listopadzie swoje organizacyjne święto.

Święto to zdobyło sobie już pełne prawo moralne w Polsce, ma już za sobą pewną tradycję, posiada określony charakter i wygląd organizacyjny, posługuje się już swoistą nazwą „Święta Młodzieży”.

Święto to może obchodzić, rzecz jasna, również młodzież katolicka niezorganizowana.

Może ono oddać sprawie pracy nad młodzieżą, zwłaszcza pozaszkolną, a więc sprawie wychowania wielkich rzesz

młodego pokolenia w duchu rzetelnie katolickim i szczerze narodowym, zatem sprawie przyszłości katolickiej i polskiej Polski, bardzo dużą niepospolitą, a nieklamana przysługę.

Zależy to od zorganizowania tegoż święta po naszych miastach i wioskach, po naszych parafiach, to zaś zależy w znacznej mierze od WW. Duchowieństwa.

I na to właśnie zwracamy specjalną uwagę.

Święto Młodzieży dobrze przemyślane i przyobleczone w formę umiejętnie przygotowanego obchodu, może stać się i z pewnością stanie się potężnym katolickim **przejawem organizacyjnym**, a więc manifestacją poważną, szczerze katolicką. A to już — dość dużo, zwłaszcza przy znanej biernocie w przejawianiu zorganizowanego życia katolickiego na zewnątrz.

Będzie ono niebywałym środkiem **propagandowym** na rzecz katolickich organizacji młodzieży, ich rozrostu i rozwoju, ich popularności i nie ginącego wpływu wychowawczego.

Zysk to rzeczywiście niemały.

Stanie się ono wreszcie dniem **pokrzepienia** serc katolickich, momentem rozbudzenia w młodych piersiach jak również i w starszym społeczeństwie, **cywilnej odwagi katolickiej**, poczucia katolickiej **jedności**, i właśnie przez swój gromadny a publiczny, organizacyjny charakter spotęguje wstający już do życia katolicki **odpór** przeciwko rozkładowi doby dzisiejszego, przeciw antykatolickiej robocie wrogów Chrystusa, Jego Krzyża i Jego Kościoła.

Przez to samo wzmocni ono i zasili zupełnie wyraźnie ruch katolicki, zmierzający do przywrócenia katolicyzmowi **praw** w publicznej życiu naszego społeczeństwa.

Taki, wcale nie urojony, wpływ Święta Młodzieży, to już rzecz w istocie poważna.

W poczuciu znaczenia Święta Młodzieży, zwracamy się do WW. Duchowieństwa z szczerze usilną prośbą, o roztoczenie **opieki** nad tem świętem o nieszczerzenie wysiłków ni trudu, by Święto Młodzieży odbyło się w Stowarzyszeniach Młodzieży Polskiej, jak również i w parafiach, gdzie niema jeszcze zorganizowanej młodzieży, z jaknajwiększym rozmachem, w jaknajwiększym ładzie organizacyjnym i z jaknajdostojniejszą na zewnątrz uroczystością, harmonizującą w całej pełni z prawdziwie wielkiem znaczeniem tegoż święta.

Sekretariat Diecezjalny do spraw społecznych

Archidiecezji Warszawskiej.

O Cmentarzach.

(c. d.)

Z zarządem cmentarzami iącą się jeszcze następujące sprawy:

Legaty na stałą konserwację grobów winna rozważyć rada cmentarza; skoro uzna za możliwe przyjęcie legatu, jako datostecznie wystarczającego, występuje do Władzy diecezjalnej z odpowiednim wnioskiem, w którym ma być podana suma legowana, obowiązki jakie ciążyć będą na zarządzie cmentarza, wreszcie sposób zabezpieczenia funduszu legatowego.

Nie tylko stała konserwacja grobów należy do zarządu cmentarza lecz i czasowa, coroczna, gdyż do zwierzchności cmentarnej należy całkowity zarząd cmentarza i wszystkiego co się może dziać na cmentarzu.

Legatów na Msze święte rada cmentarza przyjmować nie może, sprawa ta bowiem należy według prawa kanonicznego wyłącznie do Ordynariusza miejscowego (kan. 1544 — 1549).

Mowy pogrzebowe na cmentarzach. Prawo cywilne (Kom. Rz. Sp. W. i Ośw. Publ.) dekretem z d. 1 lipca 1835 r. zabrania świeckim wygłaszać mowy pogrzebowe w kościele lub na cmentarzu, czuwanie nad wypełnieniem tego przepisu zleca Rządom Gubernjalnym t. j. Wojewodom. Słusznie, w miejscach świętych mogą przemawiać tylko osoby ku temu powołane—duchowne. Prawo kanoniczne jak nie zezwala na to, aby świeckie osoby zabierały głos w kościele tak i na cmentarzu, który przez prawo kanoniczne jest traktowany na równi z Kościołem. Ludzie świeccy chcą cmentarz zeświecczyć, duchowieństwo winno się starać przywrócić cmentarzom ich charakter miejsca świętego. Nowy kodeks prawa kanonicznego w kan. 1211 z naciskiem kładzie obowiązek na Ordynariuszów, na proboszczów, na przełożonych zakonnych i na wszystkich, do kogo to należy, aby na cmentarzach w pogrzebowych mowach pochwalnych nie było niezgodnego z religją katolicką i pobożnością. Teolodzy i kanoniści żądają pozwolenia od biskupa miejscowego na piśmie na wygłoszenie mowy przez świeckiego i zaznaczają że biskup może mowę ocenzurować. Delit' Vecchio. Theol. Mor. t. I. n. 541; D'Angelo; Genari, Cons. Can. c. 30). A jeżeli na miejscu nie ma biskupa, to nikt ze świeckich nie może wygłaszać mowy bez uprzedniego porozumienia się z proboszczem. Świecki głosił mowę po skończonych wszystkich modłach, to jest po odśpiewaniu „Salve Regina“, po rozebraniu się duchowieństwa z szat liturgicznych. (Synod Arch. Warsz., stat. 140).

Duchowni, którzy chcą przemawiać na pogrzebie winni o to porozumieć się z właściwym proboszczem. W kościele mowa ma być wygłoszona po Mszy św. przed konduktem;

mowa ma być ogłoszona po Mszy św. przed egzekwiami; mówca według Cerem. bp. (C. II. c. XI n: 10; S: R: C: 14 i an. 1845) mówę pogrzebową ma głosić bez komży i stuły; u nas zazwyczaj w komży i stule; zwyczaj ten może być zniesiony przez odpowiedni dekret Ordynariuszy; na cmentarzu mowa ma być ogłoszona po Mszy św. przed egzekwiami; dliwami.

Groby. Groby na cmentarzach mogą być czasowe czyli niestałe i groby stałe na czas nieograniczony uzyskane. Groby niestałe są takie, w których ciała są chowane do ziemi w kolej czyli „w linii“ na przeciąg czasu, wyżej oznaczonego, przeciętnie na lat 15, po upływie których groby są plantowane i po raz następny w témże miejscu nowe ciała są chowane.

Takie groby czasowe wolno ozdabiać roślinami; drzew i krzewów sadzić nie wolno. ani też kłaść kamieni (Przepisy z 1841 r.) Rodziny przed upływem lat na kolej następną, mają prawo nabyć plac na własność.

Groby stałe są te, na urządzenie których nabyto od zwierzchności cmentarza pozwolenie, bez ograniczenia czasu, mogą być w ziemi lub murowane. Kwestja własności grobu przez wiecie osób jest źle zrozumiana; sprawę tę wyjaśnia Najwyższy Trybunał, którego wywoady tu przytaczamy. (Sprawa Nr. 11. 2 c. 1148/20 o usunięciu zwłok z powództwa małż. Szablewskich, przeciwko żonie Buchalet):

„Otrzymanie od zwierzchności cmentarnej placu na grób stały, mówi Najw. Trybunał, w potocznej mowie, a nawet w aktach urzędowych nazywa się kupnem placu, właściwie jest to najęcie miejsca na grób na czas nieograniczony. W istocie nie może tu być mowy o własności, albowiem cmentarz dopóki jest cmentarzem ani w całości ani w części nie może być zbywanym; brak tych cech które do prawa własności są przywiązane (art. 544, 582 K. C., 241). Do nabycia wystarcza zezwolenie zwierzchności cmentarza. — o ile w ciągu określonego czasu nie jest sprawowana piecza nad grobem przez osoby zainteresowane, nabyty plac nie staje się własnością państwa (art. 713 K. C.), lecz wraca do rozporządzenia zwierzchności cmentarnej bez żadnych zastrzeżeń.

Nabycie placu nie stanowi prawa nabycia własności gruntu nie jest najmem, ani prawem użytkowania, lecz jest nabyciem pewnych przywilejów i uprawnień dla korzystania z miejsca grzebalnego, jestto istotnie koncesja na majątku publicznym.

Zyskana koncesja nie jest prawem majątkowem, nie może być brana w rachubę przy obliczaniu części rozporządzalnej lub podatku spadkowego, nie jest przedmiotem powrotów, nie ulega działom spadkowym, nie może być przedmiotem zabezpieczenia lub egzekucji długu, nie traci także tego prawa spad-

kobierca, zrzekający się spadku po założycielu grobu; może być jednak przedmiotem darowizny lub zapisu testamentowego. Może zmieniać właściciela. Nie może ulec zmianie pierwotne przeznaczenie grobu, nie mogą być naruszone przepisy porządku publicznego co do używania grobu, nie mogą być narażone na uszczerbek powszechny w danym wyznaniu wierzenia religijne. Zapis ogólny niezawierający wyraźnej wzmianki o przekazaniu grobu nie obejmuje grobu wraz z grobowcem ze względu na pewne ograniczenia, którym one ulegają. Trudno np. przypuścić, że testator, zapisując majątek osobie zupełnie obcej, należącej do innego wyznania lub instytucji, która w przyszłości dopiero ma być stworzona, zamierzał pozbawić członków najbliższej rodziny uprawnień płynących z koncesji na cmentarzu. Dla tego też nie dość jest powołać się na fakt zapisu ogólnego, lecz w każdym poszczególnym przypadku należy sądownie zbadać, czy istotnie na tle zachodzących stosunków testator mianując ogólnego legatarjusza, miał rzeczywiście intencję przekazać mu także swoje uprawnienia do grobu i grobowca, co wypływa z art. 711 U. P. C.

Prawa wypływające z koncesji tej, jednostka może bronić nie tylko przeciw trzecim ale i przeciw zwierzchności cmentarnej. Gdy chodzi o uzyskanie koncesji, wykluczona jest droga sądowa; gdy chodzi o obronę praw wynikających z uzyskania koncesji, otwarta jest droga sądowa.

Wpisanie do księgi cmentarnej zastrzeżenia kto ma być pochowany w danym grobie lub kto jest posiadaczem praw do grobu nie ma znaczenia wpisu hipotecznego. Sąd ma prawo po zbadaniu zaskarżenia nakazać zmienić. Zainteresowane osoby, te które otrzymały np. prawo na pochowanie w danym grobie, gdyby spostrzegły za życia, że mogą być pozbawione tego prawa, mogą dochodzić swych praw przed Sądem. Zwłoki legalnie w grobie złożone nie mogą być poruszone (art. 22 Postan. Rady Arm. z 1846 r.), jeżeli zostały pochowane samowolnie, wbrew zarządzeniom władzy cmentarnej, lub omyłkowo, na mocy dekretu Sądowego mogą być usunięte.

Właścicielem grobu i grobowca może być osoba żyjąca nie zmarła, zmarli pierwsi pochowani w grobie, którzy za życia nie fundowali grobu nie mogą być uważani za fundatorów; fundatorem grobu jest ten, który uzyskał koncesję na założenie grobu lub grobowca. W grobach rodzinnych mogą być grzebane tylko zwłoki osób, do rodziny należących, a to za zgodą osoby, która grób wystawiła, lub jej sukcesorów, mówi Post. Rady Adm. z 1846 r. w § 127.

W grobach czy grobowcach rodzinnych według zasad naszych synodów (Encykl. kośc. X Nowodworski t. 3 art. cmentarze w Polsce, str. 426) przepisów prawa kościelnego, cywilnego, wolno chować tylko zstępnych w linii prostej lub wstęp-

nych; powinowatych, dalszych krewnych lub obcych przyjmować do takich sklepów nie wolno; dla dzieci zaś nasze synody żądają oddzielnych sklepów i pod żadnym pozorem nie pozwalają na chowanie w grobie rodziców, opierając się na przepisie Rytuału rzymskiego.

Prawo kanoniczne w Kan. 1209 mówi, że na cmentarzach wolno jest wznosić grobowce specjalne ale za pozwoleniem piśmiennem Ordynariusza czyli biskupa miejscowego albo jego delegata, np. proboszcza lub rady parafialnej.

Nikt niema prawa samodzielnie zajmować miejsca na jakimkolwiek cmentarzu i murować sobie grób czy pojedynczy czy rodzinny jako się często dzieje na prowincjonalnych cmentarzach, lecz winien najpierw pozyskać od władzy cmentarnej, proboszcza lub rady administracyjnej koncesję na grób stały za odpowiednią opłatą, nadto winien pozyskać pozwolenie piśmienne od biskupa miejscowego lub proboszcza na wymurowanie grobu pojedynczego lub rodzinnego. Gdyby ktoś samowolnie przystąpił do murowania grobu, należy zwrócić się do policji o zakaz, lub pociągnąć do odpowiedzialności sądowej. Kanon 1209 pozwala na alienację praw do grobowca, za zgodą jednak zwierzchności kościelnej (biskupa diecezjalnego), co, jak mówi Najwyższy Trybunał, stanowi rękojmię, że umowa nie będzie miała charakteru, uwłaczającego jej przedmiotowi, jako miejscu poświęconemu. Grobowiec nie może być przedmiotem kupna — sprzedaży, gdyż nie uniknęłoby się spekulacji¹.

Ponieważ grób stały lub grobowiec bez decyzji biskupa miejscowego nie może być przedmiotem aktu kupna — sprzedaży, w razie opuszczenia danej miejscowości przez rodzinę, rodzina winna wejść w porozumienie ze zwierzchnością cmentarza o przekazanie grobu do dyspozycji zwierzchności.

Koncesja do grobu rodzinnego winna być w rękach jednej osoby z rodziny, w razie pozostania kilku sukcesorów, ci winni prawo do grobu przelać na jednego z członków rodziny. Zmianę koncesji należy zarejestrować w zarządzie cmentarza, przyczem zarząd cmentarza może pobierać ustanowioną przez siebie opłatę np. stosownie do stopnia pokrewieństwa, zawsze mniejszą od taryfy. Forma takiej koncesji nie jest przez prawo przepisana, każdy zatem zarząd może ją sobie ułożyć. Ponieważ place zajęte na groby bądź ziemne bądź murowane w razie zaniedbania takowych przez rodzinę lub w razie wygaśnięcia rodziny, przechodzą do zwierzchności cmentarza, jak to orzekł i Najwyższy Trybunał, dla przekonania się o tem, zwierzchność powinna dokonywać np. co lat 30 lustracji grobów i koncesji, co jest rzeczą konieczną dla utrzymania cmentarza w należytych porządku.

Prawo kościelne poleca (Kan. 1209 § 2 i § 3), aby groby dla duchownych były oddzielone od grobów dla świeckich

i znów groby dzieci oddzielone od grobów dorosłych; na dużych cmentarzach lub wspólnych jest to rzeczą niepraktykowaną.

Prawo cywilne zezwala, aby groby stałe były w jednej części cmentarza, a groby czasowe w innej części. (Przepisy, § 122). Doły do grzebania ciał dorosłych winny być kopane do głębokości stóp 7, dzieci do lat 7 stóp 4. Między dołami pobok ma być odsep 1 i pół stopy, w końcach 2 stopy (§ 123). Nad każdym grobem w ziemi ma być usypana mogiła na 2 stopy wysoka, pożądanem, aby mogiła była obłożona darnią (§ 124). Każdy grób zajęty, winien być oznaczony słupkiem z numerem według księgi cmentarnej (§ 125). Groby murowane rodzinne mają być głębokości na 2 metry, a nad powierzchnią na 0.60 metra i tak urządzone, aby każda trumna była osobno obmurowana, czyli winny się składać z pewnej liczby sklepów. (Rozp. Min. Spraw Wewn. z dn. 28 marca 1894 r., do dziś obowiązujące). Groby stałe winny być zamknięte kamieniem, szczególnie przykrywającym otwór lub drzwiami metalowymi (§ 120). Klucze od grobów rodzinnych winny być u zarządzającego cmentarzem. (Przepisy z dn. 29 sierpnia 1882 r. dla cm. Powązkowskiego).

Prawo kościelne pozwala na chowanie ciał po pewnym upływie czasu, któryby dał pewność o zgonie danej osoby (kan. 1213). Prawo cywilne pozwala na chowanie po upływie 48 godzin, chyba, że już przedtem następowałby rozkład ciała, w myśl tego obowiązują dziś przepisy, aby lekarz dawał świadectwo o zgonie danej osoby dla pochowania. (Przep. o grzebaniu, art. 3).

Prawo kościelne pozwala każdemu za życia wybrać sobie miejsce pogrzebu (kan. 1223, 1225, 1226). jednak surowo zabrania duchowieństwu zakonnemu i świeckiemu w jakikolwiek sposób namawiać lub zmuszać do wybrania swego kościoła na kościół pogrzebu (kan. 1227) w dawnem prawie były kary kościelne, wymierzone na wpływających na wybór kościoła. Wyjątki są wskazane w prawie (kan. 1219, 1220, 1221, 1224. Patrz Wiadomości Arch. r. 1923).

S. Kongr. - Konec. zapytana: Czy mają prawo rodzice lub spadkobiercy, według swego uznania wybrać kościół na pogrzeb swych zmarłych, odpowiedziała w styczniu 1870 r. odmownie. Gdy ktoś za życia nie wybrał miejsca pogrzebu, rodzina nie ma prawa tego uczynić, nieboszczyk ma być wyprowadzony z kościoła własnej parafji na cmentarz tejże parafji.

Wybór ma być według prawników: a) **electio rationabilis**, — rozumny, np. nie dla grzebu na proboszcza; b) **libera** — wolny; c) **circum scripta** — o ściśle wskazanem miejscu; d) **perseverans** — trwały; e) **probata** — prawo wyznacza kościół parafjalny, pozwolenie wybrania sobie kościoła pogrzebu stano-

wi ekscepcję, ekscepcję trzeba dowieść albo dokumentami, albo świadkami, a ostatecznie może to stwierdzić spowiednik (S. C. C. 13 febr. 1666, kan. 1226; f) **firma** — t. j. nie pragnienie, lecz zdecydowane zarządzenie; g) **personalis** — osobiście, nie rodzina lub spadkobiercy. W razie jakiegokolwiek wątpliwości co do wyboru, prawo wypowiada się na korzyść cmentarza parafialnego.

W wielu wypadkach prawo kościelne rozstrzygnęło wątpliwości i tak:

a) wdowa po dwóch mężach, jeżeli nie wybrała sobie miejsca, ma być pochowana (według decyzji pap. Bonifacego VIII) w grobie drugiego męża;

b) zmarła, gdy ma dwa groby, jeden rodzinny, a drugi po mężu, ma być pochowana w grobie męża;

c) gdy mąż nie ma swego grobu, żona nie wybrała sobie grobu, a jest grób jej rodzinny, ma być pochowana w grobie rodzinnym;

d) mąż nie musi być pochowany w grobie żony (S. R. C., 15 st. 1633).

Jeżeli cmentarz jest dla określonych parafij, to mogą być chowani tylko parafianie danych parafij. Jeżeli ktoś z poza miasta czy parafii, dla których jest cmentarz wspólny, mając grób rodzinny na tym cmentarzu, jest przywiązany do pochowania, może być pochowanym: ale z tegoż, musi najpierw uzyskać koncesję od zwierzchności cmentarnej, bądź na grób stały, bądź na grób czasowy, podobnie, jak musi uzyskać pozwolenie od władz sanitarnych.

O ekshumacji, t. j. o odgrzebywaniu ciał zmarłych z ziemi lub ze sklepu. Prawo kościelne dopuszcza ekshumację za pozwoleniem miejscowego Ordynariusza, wszelako zabrania Ordynariuszom wydawać takie pozwolenie, w razie, gdy ciało żadanego nieboszczyka nie może być poznane i odróżnione od innych umarłych (kan. 1214); prawo cywilne zabrania ekshumację z grobów zbiorowych. Prawo cywilne, zgodnie z prawem kościelnem, stanowi, że w każdym wypadku odgrzebywanie ciał zmarłych odbywać się powinno z wiedzą właściwej władzy duchownej. (Przepisy § 22); odgrzebywać zaś dopuszcza: 1) z wyrzeczenia sądu i w tym wypadku wystarcza wezwanie sądu; 2) na żądanie władz lekarskich, wspólnie z policyjnymi, gdy wyziewy z zagrzebanych ciał zagrażają żywym, lub w razie konieczności zajęcia placu cmentarnego na inny publiczny użytek; w tych wszelako wypadkach na ekshumację musi nastąpić decyzja odpowiedniego ministerstwa; 3) na żądanie rodziny w celu przeniesienia zwłok już pochowanych w inne miejsce, w tym wypadku musi nastąpić zezwolenie zwierzchności cmentarnej i decyzja ministerstwa. Na pocho-

wanie zaś zwłok jeszcze niepochowanych w innej parafji, musi nastąpić pozwolenie odnośnej władzy cywilnej.

Ekshumacja musi się odbyć: a) w obecności właściwego lekarza powiatowego, b) w porze chłodnej, rannej, c) przy udziale osób urzędowych i bezpośrednio interesowanych, nad czem czuwa zarząd cmentarza (Dz. Ust. 42 — 1920).

Na pogłębienie grobu, prócz zezwolenia zwierzchności cmentarnej, musi nastąpić zezwolenie wydziału sanitarnego, z zachowaniem wszelkich sanitarnych przepisów; co również stosuje się do obmurowania zwłok, pochowanych w ziemi i urzędzenia nad tem grobu murowanego.

Na powtórne chowanie zmarłych na dawnych miejscach, po upływie lat przepisanych, nie jest wymagane pozwolenie władz sanitarnych, jednak przepisy o grzebaniu wymagają, aby w razie natrafienia na trumnę niespróchniałą, prawie całą, lub na ciało nie zbutwiałe, dół zasypano, gdyż w takim grobie nie można nowego ciała chować; w razie natrafienia na resztki trumny, resztki ciała zbutwiałego lub kości, należy szczątki głębiej zakopać, a miejsce to można użyć na grób nowy. (Przepisy § 131). Zabronionem jest składanie wygrzebanych kości w kupki, na jakimkolwiek miejscu cmentarza, lub w tak zwanych kostnicach (§ 132).

Prawo cywilne (Dz. Ust. R. P. Nr. 42 — 1920) przepisuje, że zwłoki osób zmarłych powinny być pochowane na najbliższym cmentarzu tej parafji, lub gminy, gdzie śmierć nastąpiła; na przewiezienie zwłok celem pochowania ich w innem miejscu potrzebne jest pisemne zezwolenie właściwej władzy, jednak może być dokonane tylko w porze chłodnej (pomiędzy 16 października i 15 kwietnia), z czego wynika, że zarząd cmentarza nie ma prawa przyjąć zwłok z poza obrebu, parafji lub właściwej gminy, bez zezwolenia właściwego starosty.

Przywiezionych zwłok zwierzchność cmentarza nie ma prawa pochować, dopóki właściwa władza (urzędnik delegowany, lub funkcjonariusz policji) nie stwierdzi całości pieczęci paki i trumny.

§ 3. POMNIKI.

Na każdym grobie może być postawiony pomnik i nagrobek, byle nie przechodził poza obręb danego grobu.

Na grobach czasowych, dozwolone jest stawianie pomników nietrwałych, przedewszystkiem drewnianych. Nagrobki na grobach czasowych pozostają do czasu następnej kolei grzebania, wtedy rzeczony pomniki będą usuwane sekcjami, po ogłoszeniu o tem w miastach większych przez pisma periodyczne, a w innych miejscach z ambony. Rodzinie służy prawo do ich odebrania; jeżeli zaś to nie nastąpi w przeciągu pół roku od ogłoszenia, uprząta takowe zarząd cmentarza. (Prze-

pilsy z dn. 29 sierpnia 1882 r.) Sztachety, uszkodzone na grobie czasowym, nie mogą być reperowane. (Przep. z 1846 r.)

Na grobach stałych mogą być wznoszone pomniki trwałe, to jest z kamienia lub żelaza. Nagrobki i pomniki na grobach stałych nie będą ruszane z miejsca, dopóki dozwoli trwałość materiału, z którego są postawione, lub staranie familji o ich utrzymanie. (Przepisy § 126). A więc gdy familja wymrze, lub nie dba o pomnik, a pomnik niszczy się i rozsypuje, zwierzchność cmentarza ma prawo kazać usunąć takowy.

Prawo cywilne (Przepisy § 126) i Prawo Kanoniczne (Kan. 1211), zaleca zarządom cmentarzy przestrzegać, aby napisy na pomnikach, ozdoby pomników, albo same pomniki, kształtem swym nie zawierały czegobądź nieprzyzwoitego, moralności lub religji przeciwnego, albo też komukolwiek ubliżającego. Dlatego interesanci winni przy prośbie o pozwolenie na wzniesienie pomnika załączyć plan takowego i napis, jaki ma być na nim umieszczony. (Przepisy z 1884 r.)

Przepisy o grzebaniu ciał z 1846 r. w § 128 nakazują na każdym cmentarzu w miastach wybudować obszerny, przewiewny sklep do składania czasowo trumien ze zwłokami. Za przechowywanie zwłok zarząd cmentarza może pobierać odpowiednią opłatę. Jeżeli po roku nie będą ciała usunięte z katakumb, mają być pochowane w linji, po uprzedniem zawiadomieniu osoby, która złożyła deklarację. Osoba, składająca deklarację, obowiązana jest złożyć do kasy pokładnego tytułem kaucji sumę, równą rocznej opłacie za przechowywanie zwłok. (Przepisy przy Taryfie z dn. 29 sierpnia 1882 r.)

Na cmentarzach ponadto mogą być wystawione katakumby, w razie opróżnienia miejsca w katakumbach, takowe oddaje się temu, kto zadeklarował najwyższą sumę.

Przepisy o grzebaniu ciał (§ 10) mówią jeszcze o urządzeniu w miarę możliwości domów przedpogrzebowych. (Zobacz ks. K. Dębiński, Dozory kościelne, wyd. r. 1913, art. o Cmentarzach, str. 62 — 77, art. Domy przedpogrzebowe, str. 77—83).

(c. d. n.)

Ks. Dr. F. Puchalski.

KRONIKA

Sesja XX. Prof. wydziału teologicznego. Dnia 8 października r. b. o godz. 5 po poł., pod przewodnictwem J. Em. Arcypasterza i przy obecności J. E. ks. biskupa Galla, odbyła się doroczna sesja XX prof. wydziału teol. kat. U. W.

Akademja ku czci św. Franciszka. Dnia 10 października w Seminarjum duchownem, z racji 700-nej rocznicy śmierci św. Franciszka z Assyżu, odbyła się uroczysta akademja. Na

akademii tej obecny był J. Em. Arcypasterz. J. E. ks. Biskup Gall, profesorowie Seminarjum, oraz liczni księża z miasta.

Po odśpiewaniu przez chór alumnów „Ecce Sacerdos” i po zagaśnięciu akademii przez ks. prof. M. Węglewca, ks. A. Szmigielski wygłosił odczyt p. t.: „O młodości św. Franciszka”, poczem alumnii: G. Ponganis, A. Lewandowski, Zdunek i B. Ruszkowski, odegrali obraz historyczny, oparty na dokumentach franciszkańskich, p. t.: „Mysterium miłości Bożej”.

Po odegraniu tego mysterjum, alumn W. Padacz, magister nauk prawno - społecznych, wygłosił odczyt p. t.: „Kim był św. Franciszek Serafiński”. Wreszcie chór seminaryjski pod kierunkiem ks. prof. Nowackiego wykonał śpiewy i utwory muzyczne.

Po zakończeniu akademii odbyło się pod przewodnictwem J. Em. Arcypasterza posiedzenie XX. profesorów Seminarjum.

Z koła katechetek. Dnia 6 października r. b., o godz. 7 w., w sali Katol. Zw. Polek odbyło się pierwsze Ogólne Zebranie Koła katechetek. Zebranie to zaszczylił swoją obecnością J. Em. Arcypasterz który, po przemówieniu ks. dr. Matuszbergera i po odczytaniu przez p. Kotarbińską sprawozdania z działalności Koła, przemówił do zebranych, przypominając, że katecheta, zastępując w szkole kapłana, winna odznaczać się gorącą wiarą i zgodnem z nią życiem.

Konferencja XX. Dziekanów. Dnia 12 października r. b. odbyła się w Kurji metropolitalnej pod przewodnictwem Jego Em. Arcypasterza i J. E. ks. biskupa Galla konferencja XX. Dziekanów z całej Archidiecezji.

Wizyta p. Prezydenta. Dnia 13 października o g. 5 po poł., Prezydent Rzeczypospolitej, p. Ignacy Mościcki, wraz ze swoją żoną, złożył J. Em. Arcypasterzowi wizytę.

Dnia następnego, o godz. 3 po poł., J. Em. Arcypasterz rewidytował pana Prezydenta.

Z Konwiku Teologicznego. Z racji rozpoczęcia roku akademickiego na wydziale teol. katol. U. W., J. Em. Arcypasterz dnia 14 października b. r., o godz. 8 r. odprawił w kaplicy Konwiku Teologicznego Mszę św., oraz wygłosił do księży studentów dłuższą przemowę, w której podniósł konieczność pielęgnowania życia wewnętrznego, łącznie z pracą umysłową.

Posiedzenie XX. Proboszczów. Dnia 14 października, w mieszkaniu ks. prob. M. Kossakowskiego pod przewodnictwem J. Em. Arcypasterza odbyło się posiedzenie XX. proboszczów z m. Warszawy.

Instytucja kanoniczna. Dnia 28 października r. b. odbyła się w Kaplicy Arcypasterza instytucja kanoniczna XX. infułata H. Fiatowskiego, infułata A. Szlagowskiego, kanonika A. Cieplińskiego i kanonika A. Fajęckiego.

Ingresy do Stolic Biskupich. Dnia 5 października r. b., odbył się ingres J. E. ks. biskupa Stanisława Łukomskiego do katedry Łomżyńskiej.

Dnia zaś 10 października r. b. J. E. ks. Arcybiskup Gnieźnieński - Poznański Augustyn Hlond odbył ingres do katedry Gnieźnieńskiej, dnia zaś 17 października do katedry Poznańskiej. Z okazji tego ingresu, odbyła się w Poznaniu pod przewodnictwem J. Em. ks. Kardynała Kakowskiego, konferencja XX. Biskupów.

Wreszcie J. E. ks. bp. Arkadiusz Lisiecki, po otrzymaniu dnia 23 października r. b. z rąk J. E. arcybiskupa A. Hłonda sakry biskupiej, odbył dnia 31 października r. b. ingres do swojej stolicy w Katowicach.

Zjazdy katolickie. Dnia 15, 16 i 17 października r. b. odbył się w Krakowie Zjazd delegatów organizacji katolickich archidiecezji krakowskiej. Dnia zaś 6 i 7 listopada odbył się w Poznaniu VII Zjazd Katolicki.

Ś. p. ks. Biskup Rosentreter. Doczekawszy się niezwykle sędziwego wieku, bo 82 lat, umarł w Pelplinie prawie nagle biskup chełmiński, ks. dr. Augustyn Rosentreter. Urodził się on w r. 1844. Otrzymał święcenia kapłańskie w r. 1870, pracował najpierw na parafii, a potem był przez długie lata profesorem i dyrektorem seminarjum nauczycielskiego. Wybrany biskupem pomorskim, otrzymał sakrę biskupią 9 lipca 1899 roku i tegoż dnia odbył ingres do katedry swojej w Pelplinie. Przed dwoma laty obchodziła diecezja chełmińska srebrny jubileusz jego biskupstwa.

Zmarły Pasterz, pomimo, że z urodzenia był Niemcem zawsze jednak w stosunku do polskiej ludności Pomorza był życzliwie usposobiony. Z chwilą śmierci bpa Rosentretera, godność i prawa ordynariusza diecezji chełmińskiej przejął J. E. bp. Okoniewski.

Ś. p. ks. szambelan F. Kaczyński. Po długich i ciężkich cierpieniach zmarł w Warszawie dnia 9 października b. r. w Domu XX. Emerytów ks. prałat Franciszek Kaczyński.

Znana była dobrze nam wszystkim postać tego kapłana-jubilata. Jedni dłużej, drudzy krócej, ale wszyscyśmy go znali; on nas też chciał znać; o każdym wiedział, kiedyśmy zostali kapłanami i na jakich stanowiskach pracowaliśmy i rad był do każdego się zbliżyć i po bratersku z nim obcować. Za młodszych swoich lat częstym był gościem w Seminarjum Duchownem, już tam zawierał znajomość z przyszłymi kapłanami; swoim kosztem przynajmniej jednego alumna corocznie utrzymywał i niejedną ofiarę na uczelnię duchowną złożył.

Urodzony w Warszawie 1851 r. skończył V gimnazjum, i w 1869 r. wstąpił do Seminarjum Św. Jana. Po dwóch latach, jeden z pierwszych

po zamknięciu Wydziału Teologicznego Warszawskiego, był wysłany do Akademii Duch. w Petersburgu; po powrocie stąd ze stopniem Magistra Św. Teologii, wyświęcony na kapłana, wyjechał do Łęczycy na wikariat. a już po roku Władza Archidiecezjalna mianowała go tamże nauczycielem religii w Seminarjum nauczycielskiem. Tu go spotkała pierwsza monita Rządu, iż za zbyt gorliwie polecał modłom ludu Ojca św. Piusa IX. W 1882 r. objął wikariat na Pradze, w 1883 przeszedł do par. Św. Aleksandra w Warszawie, a w 1891 r. do Św. Krzyża. W następnym roku został kapelanem Instytutu moralnie zaniedbanych dzieci w Mokotowie i rektorem miejscowego kościoła. Po utworzeniu tamże filjalnej parafii św. Michała, ks. Kaczyński był jej pierwszym proboszczem — do r. 1914. Zwolniony od obowiązków kapłana oraz proboszcza w Mokotowie był przez kilka lat prefektem szkół, w 1915 został wikariuszem na Lesznie. W r. 1917 obsługiwał kościół po Bazyliński przy ul. Miodowej, a w 1919 został rektorem kościoła św. Jacka. W 1924 r. zamieszkał w Domu XX Emerytów, gdzie do końca życia przebywał. Jako kapłan b. gorliwy był odznaczony szambelanją papieską i miał prawo używania rakiety i mantoletu. W 1925 r. święcił 50 lecie swojego kapłaństwa.

Pisze o ś. p. nieboszczyku we wspomnieniu pośmiertnym ks. dr. Szkopowski, iż „kapłan to był gorliwy i pracowity. Zawsze ekscentryczny może pod koniec swego długiego żywota (jubilat), schorowany i biedny, czasem okazał jaskrawe dziwactwo starości, ale to nie umniejsza czci dla jego pamięci. Wspomnijmy dziś w wolnej Polsce, ile nieboszczyk za czasów niewoli ochrzcił dzieci i dał ślubów unickich! Nad srodze prześladowanymi księżmi unickimi, którzy nie chcieli przyjąć prawosławia i w Warszawie żyli w wielkim niedostatku, gorliwą rozciągał opiekę, zbierając dla nich ofiary na msze św., które oni za pozwoleniem papieskiem pokryjomu odprawiali w domu, co było jedynym utrzymaniem dla nich i ich rodzin. W życiu nie ominął ani jednego pogrzebu konfratra“.

Pogrzeb ś. p. ks. Kaczyńskiego odbył się z kościoła na Powązkach, po Mszy św. celebrowanej przez X. kanon. P. Loewe. Kondukt prowadził J. E. X. Biskup Gall, a mowę pogrzebową wygłosił X prefekt E. Detkens.

Wiernemu słudze swojemu niech Bóg da odpoczynek wieczny.

X. A. F.

Bibliografia.

Ks. A. Fajęcki: „Nauka religii w b. Królestwie Polskiem. (Stosunek prawa cywilnego do kanon. Warszawa, 1926.

W wymienionem dziele autor gruntownie przedstawił cywilne prawodawstwo w b. Królestwie Polskiem w sprawie nauczania religii w szkołach początkowych i średnich (Cz. I). Wykazał różnicę, jaka istniała pomiędzy tem prawodawstwem, a prawem kanonicznem (Cz. II). Wreszcie wskazał przyczynę

różnicy pomiędzy temi prawodawstwami. (Cz. III).

Prawodawstwo Kościoła katolickiego o nauczaniu religii, opiera się na podstawie nauki Chrystusa Pana. Było zaś prawodawstwo rosyjskie w sprawie nauczania religii w szkołach, przesłanki nie było duchem encyklopedystów. Dawano ono szerokie prawa w szkolnictwie panującej cerkwi prawosławnej, religię zaś katolicką zaliczało do rzędu „wyznań tolerowanych i obcych“ i w ten sposób czyniło anormalnem położenie katolików w szkołach.

Z dzieła powyższego czytelnik doskonale poznać może, jak Kościół katolicki w b. Królestwie Polskiem spełniał z całą sumiennością misję nauczyciela i cywilizatora narodu i jak w pracy tej, pomimo największych trudności i prześladowań, nie ustawał, ale wytrwale walczył o swoje prawa do szkoły.

Dzieło omawiane, aczkolwiek jest rozprawą naukową z dziedziny prawa, to jednak jest ono jednocześnie i doskonałym odzwierciedleniem historii nauczania religii w szkołach w b. Królestwie Polskiem. Przyszły historyk, który pisać będzie dzieje szkolnictwa w byłym zaborze rosyjskim, będzie więc mógł wiele w tem dziele znaleźć dla siebie materiału. Z dużem też zainteresowaniem przeczyta je każdy czytelnik, a zwłaszcza ten, który przeszedł szkołę rosyjską.

Ks. R. D.

Ks. Józef Archutowski, profesor Univ. Jagiell.: **Wstęp szczegółowy do ksiąg Św. Starego Testamentu**. Kraków, 1927.

Ks. prof. J. Archutowski dał się już poznać z całego szeregu prac naukowych z dziedziny Pisma Św. Napisał więc: **Gramatykę języka hebrajskiego**, rozprawy p. t.: **Patriarchat, czy matryjarchat, Zmartwychwstanie Jezusa Chr. wobec krytyki współczesnej, Królestwo Boże w nauczaniu Jezusa Chr., Co to jest Pismo Św., Jezusa Chrystusa kazanie na górze, Historię Św. Starego Testamentu**, dalej wydał gruntowne prace p. t.: **Sługa Jahwy w księdze Izajasza pr. oraz Monoteizm izraelski i jego geneza**. Obecnie dał nam dzieło p. t.: **Wstęp szczegółowy do ksiąg Św. Starego Testamentu**, które wypełnia dotkliwą lukę w dotychczasowej katolickiej literaturze skrypturystycznej polskiej. W pracy tej Szan. Autor, omawiając poszczególne księgi św., podał wyczerpującą literaturę przedmiotu i oparł się na orzeczeniach Komisji Biblijnej, oraz uwzględnił zarówno w komentarzach współczesnych biblistów, broniąc wszędzie zasady Kościoła św. i zdrowej krytyki tekstu. Kościoła św. i zdrowej krytyki tekstu.

Zarówno autorstwo i czas powstania każdej księgi św., jak i charakter, oraz wiarygodność i wreszcie nieskażoność jej tekstu, są opracowane gruntownie i przejrzyście.

Sądzimy, że fachowcy polscy z dziedziny Pisma Św.,

o nowiej pracy ks. prof. J. Archutowskiego, wkrótce wypowiedzą swe zdanie. Naszem zdaniem było dzieło to czytelnikom wskazać, oraz podkreślić, że jest to bodaj czy nie pierwszy krytycznie opracowany wstęp szczegółowy do Pisma Św. w języku polskim.

Ostatnia książka ks. prof. Archutowskiego, zarówno przez seminarja duchowne, jak i przez kapłanów, będzie bezwątpienia gorąco popierana.

X. A. F.

Pismo Święte w nowem wydaniu krytycznem. t. pierwszy. Wydane nakładem Księgarni św. Wojciecha w Poznaniu.

W chwili łamania numeru otrzymaliśmy pierwszy tom Pisma św. w nowem wydaniu krytycznem. Powstrzymując się tymczasem od szerszego omówienia tego znakomitego dzieła, zaznaczamy tylko, że nowe wydanie Pisma św. jest opracowywane przez najwybitniejszych egzegetów polskich, jak np. przez XX. W. Michalskiego, Wł. Szczepańskiego, Fr. Roślana, J. Archutowskiego, Wł. Hozakowskiego, J. Kruszyńskiego i in. **Cena** katalog. egz. druk. na pap. dzielowym wynosi — 17 zł. egz. druk. na pap. dziel. z ilustr. — 18.; egz. druk. na pap. brewjarz. bez ilustr. — 19 zł.; egz. druk. na pap. dziel. opr. w płótno — 20 zł. **Abonenci** otrzymają to dzieło o 30 proc. taniej. **Dlatego też kto pragnie skorzystać z tej niżki, niech pośpieszy przestać przed 1 stycznia 1927 przedpłatę na całość Pisma św. w 6 tom. w wysokości 10 zł. do Działu Wydawn. Druk. i Księgarni św. Wojciecha w Poznaniu.** (Konto czek. P. K. O. Nr. 200032): Wreszcie zaznaczamy, że nowe krytyczne wydanie Pisma św. jest dokonywane na życzenie Najdostojniejszych Księży Biskupów. **Dlatego też każdy kapłan powinien dołożyć wszelkich starań, aby je nabyć.** Najłatwiej uda się to osiągnąć przez wniesienie abonamentu.

Nadesłano do Redakcji:

Pamiętnik Trzeciego Zjazdu odbytego w Łomży. 15. IV — 17. IV. 1925 r. Lublin. Zw. Zakł. teol. w Polsce.

Ks. Bolestaw Żychliński: Żywoty świętych małżonek. Nakład. Księgarni św. Wojciecha w Poznaniu.

S. Jeleński: Mała Mirlam. Nakł. Księg. św. Wojciecha w Poznaniu.

S. Jeleński: Woda żywa. Nakł. Księg. św. Wojciecha w Poznaniu.

O. Edward Hugon O. P: Zasady Filozofji. Dwadzieścia cztery tezy tomistyczne. Przetłumaczył i przedmową poprzedził ks. dr. A. Żychliński, str. XXXIX + 274. **Cena 7.20. Dzieło to omówimy w numerze następnym.**

Lista ofiar na budowę Domu XX. Emerytów (c. d.). W. p. Wacław Rago — 200 zł.; Ks. Dziekan Fr. Garncarek 200 zł.; Ks. prob. Br. Sielski 100 zł.; Ks. prob. Wł. Szczurkiewicz 100 zł.; Ks. prob. B. Oldakowski 40 zł.; Ks. prob. St. Więckowski 40 zł.; Ks. prob. M. Jazwiński 100 zł.; Ks. prob. H. Wesołowski 50 zł.; Ks. prob. Cz. Oszkiel 150 zł.; Ks. Wł. Skrzyszewski 50 zł.

SĄ DO NABYCIA

- 1) Poselstwo Św. Jana Chrzciciela do Chry-
stusa. *Ks. Dr. Piotr Stach.* Cena zł 1.50
 - 2) Encyklika Leona XIII papieża o małżeń-
stwie. Cena zł. —.20
 - 3) Śluby cywilne. *Ks. Wit. Czeżot* Cena zł. —.10
 - 4) Casus conscientiae. *X. Szczekliki Lubelski.*
Cena zł. 6.—
-

Komplety do bibliotek po zł. 12.50

Komplety książeczek na kolendę, 520 książek
za zł. 40.—

NA KOLENDĘ!

Księgarnia „Polak-Katolik”

posiada najrozmaitsze broszurki treści religijnej
na kolendę. W setkach dajemy 25 procent rabatu.

X. K. BĄCZKIEWICZ

Ustawa z dnia 16 sierpnia 1923 roku.

„O opiece społecznej” Cena zł. 2.—

X. STANISŁAW ŻELAZOWSKI

Podstawowe wiadomości o Piśmie Świętem.

Cena zł. 1.—

Dr. MIECZYŚLAW SKRUDLIK

- 1) Z Tajemnic Masonerji. Cena zł. 1.—
- 2) Św. Stanisław Kostka. Cena zł. —.25
- 3) Królowa Korony Polskiej Cena zł. —.30

O. RAFAŁ KAPUCYN

Kto w Boga wierzy niech dusze w Czyśćcu
ratuje, bo strasznie cierpią. cena gr. —.15
w setkach po gr. —.10

X. I. KŁOPOTOWSKI

Jak odmawiać różaniec. Cena gr. —.40
w setkach gr. —.30

DO UŻYTKU

podczas adoracyjnych nabożeństw
Księgarnia „POLAK-KATOLIK”
posiada następujące książki:

**Zbiór modlitw do publicznej adoracji Naj-
świętszego Sakramentu. X. I. Kłopotowski.**
Cena bez oprawy zł. 1.—

Podręcznik adoracji Przenajśw. Sakramentu.
X. Bp. S. Pelczar . . . Cena w oprawie zł. 3.—

Księgarnia „POLAK-KATOLIK”
posiada na składzie **książki do nabożeństwa**
**Zbiorek modlitw dla czcicieli Serca Jezuso-
wego** Cena w oprawie zł. 2.50

Módl się i pracuj. *X. Arcyb. A. Szymon.*
Cena w oprawie zł. 2.50

Sursum corda. Książeczka do nabożeństwa dla
młodzieży Cena w oprawie zł. 1.50

Brewjaryk tercjarski. . . . Cena w oprawie zł. 4.—

**Żywot Zbawiciela Świata Pana naszego Jezu-
sa Chrystusa.** napisał *Arcybiskup Popiel.*
*Cena w oprawie zł. 10.—
bez oprawy zł. 6.—

Nakładem księgarni „Polak-Katolik”

wyszły z druku

- 1) Godzinki o Niepokalanem Poczęciu
N. M. P. Cena gr. —.40
 - 2) Nieszpory po łacinie i po polsku gr. —.40
 - 3) Jubileuszka. Cena gr. —.40
- W setkach cena egzemplarza groszy . . —.30

NA NATURALNE WINO GRONOWE

Do Mszy św.

przyjmuje zamówienia

POLAK-KATOLIK.

Ceny umiarkowane, warunki spłaty
dogodne.

Administracja „POLAK-KATOLIK”

podaje do wiadomości, że posiada na składzie w swojej

KSIĘGARNI:

metryczki (drużki) urodzenia, zejścia, ślubne,—
świadcstwa przyjętych i ogłoszonych zapowie-
dzi,— księgi egzaminu przedślubnego,— liber
stipendiorum,— książki do ogłoszenia zapowie-
dzi,— liber status animarum. Przyjmuje zamów-
wienia dla kancelaryj parafjalnych i urzędów

oraz wszelkie roboty

w zakres drukarstwa wchodzące.

Bilety wizytowe na poczekaniu.

ZA POZWOLENIEM WŁADZY DUCHOWNEJ.

Redaktor i wydawca: Ks. *Remigjusz Dąbrowski.*

Dru archidiecezjalna „Polak-Katolik”, Warszawa, Krak. Przed. 71.